

ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК ОБЪЕКТЛАРИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ МАСАЛАЛАРИ МУҲОКАМА ҚИЛИНДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 12 октябрь куни интеллектуал мулк объектларини муҳофаза қилиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари юзасидан йиғилиш ўтказди.

Илм-фан ва инновацияни ривожлантириш, бу соҳадаги ютуқларни юқори қўшилган қийматли маҳсулотга айлантиришда интеллектуал мулкнинг ишончли ҳимоясини таъминлаш жуда муҳим. Дунёда товарларнинг бренд қиймати юқори ҳисобланади. Интеллектуал мулк Европада ялпи ички маҳсулотнинг 45 фоизини, Хитойда 12, Россияда 7 фоизни ташкил этади.

Афсуски, мамлакатимиз бу борада дунё бозоридан узоклашиб кетди. На тегишли идоралар ва на ҳудуд раҳбарлари интеллектуал мулк масаласига эътибор берди. Шу сабабли ихтирочи олим ва ижодкорларимиз хорижда чиқиб кетди. Илмий институтларимиз инновациялар, тармоқлар эса харидоргир ишланма ва брендлар ярата олгани йўқ.

Бўлган тақдирда ҳам аксарият ихтиролар, фойдали моделлар, санот намуналари бўйича мурожаатлар илмий ишни тезроқ рўйхатдан ўтказиб олиш мақсадида қилинмоқда. Бу борадаги талаблар ҳам эскириб қолган.

Йиғилишда соҳага оид қонунчиликни такомиллаштириб, интеллектуал мулк ҳимоясини қучайтириш, ҳар бир идора ва тармоққа илмий ютуқларни олиб кириш масалалари муҳокама қилинди.

Адлия вазирлиги ва Интеллектуал мулк агентлигига барча идоралар ва ҳудудлар, олий ўқув юртлари, илмий-тадқиқот муассасалари билан кенг муҳокама қилиб, соҳани ривожлантиришга қаратилган уч йиллик дастур ишлаб чиқиш вазифаси қўйилди. Интеллектуал мулк яратувчиларини рағбатлантириш, патент эгаларини мукофотлаш каби имтиёзлар тизимини жорий қилиш зарурлиги таъкидланди.

Мамлакатимизда йилгига 4 минг 500 атрофида интеллектуал мулк объекти, жумладан, 2 мингдан зиёд товар белгилари рўйхатдан ўтади. Мисол учун, Навоий кон-металлургия қўшма корхонаси сўнгги ўн йилда 35 та ихтирони рўйхатдан ўтказиб, уларнинг 16 тасидан 400 миллиард сўмдан ортиқ иқтисодий самара кўрган. Бу ишланмаларни бошқа давлат-

ларнинг олтин қазихна корхоналарига сотиш бўйича музокаралар олиб боришмоқда.

Лекин бундай ихтиролар хорижда рўйхатдан ўтказиб келинмоқда. Чунки юртимизда қийматни баҳолаш тизими амалда ишламаяпти. Бунинг оқибатида кўплаб ишланмалар тижоратлаштирилмай қолиб кетмоқда.

Шу боис Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти мутахассислари билан баҳоловчилар тайёрлаш тизимини йўлга қўйиш муҳимлиги таъкидланди.

Келгуси йил биринчи чорақда санот мулки патентлари платформасини яратиб, унга санот тармоқларидаги интеллектуал мулк объектларини жойлаштириб бориш, вилоятлардаги корхоналар ва олий ўқув юртларининг интеллектуал мулк объектлари базасини яратиш бўйича топшириқлар берилди.

Ўтган йили 400 га яқин ихтиро, 110 та фойдали модел, 170 та санот намунаси, 36 та селекция ютуғи рўйхатга олинган бўлса-да, атиги 43 та илмий ишланма тижоратлаштирилган ҳолос. Шу боис бундай илмий ютуқларнинг “электрон ярмаркаси”ни ташкил этиш лозимлиги таъкидланди.

— Патент эгаларини тадбиркорлар билан боғлаш керак, — деди Президент.

Давлатимиз раҳбари маҳаллий товар белгиларини халқаро рўйхатдан ўтказиш масаласига алоҳида эътибор қаратди.

Бугунги кунда мамлакатимиз санотининг бор-йўғи 72 та товар белгиси халқаро рўйхатдан ўтказилган. Лекин бу жуда кам. Аслида эса имкониятлар талайгина.

Масалан, Чуст пичоғи, Самарқанд нони, Марғилон адреси, Шеробод анори, Олтиариқ ва Паркент узуми, Хоразм қовуни, Сурхондарё хурмоси каби машҳур брендларни ҳудудий мансублиги бўйича рўйхатдан ўтказиб, халқаро бозорда фаол тарғиб қилиш мумкин.

Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлигига маҳаллий брендларнинг халқаро рўйхатдан ўтишини кўпайтириш, уларнинг халқаро

бозорга чиқишини қўллаб-қувватлаш бўйича кўрсатмалар берилди.

Юридик университет ҳамда жойлардаги ҳуқуқшунослик факультетларида тадбиркорлар учун интеллектуал мулкни яратиш ва ҳимоя қилиш бўйича ўқувлар ташкил этилиши белгиланди.

Тадбиркорлар маҳсулотларини брендга айлантириш дастури ва электрон майдончасини ишлаб чиқиб, ҳудудларда брендлар ярмаркаси ўтказиш зарурлиги қайд этилди.

— Жаҳон бозорига чиқаётган маҳсулотларимизда Ўзбекистон овози жаранглаши керак, бренди бўлсагина маҳсулотларимиз ташқи бозорларда мустақкам ўрин эгаллай олади, — дея таъкидлади Шавкат Мирзиёев.

Айрим тадбиркорлар халқаро брендлар билан бир хил номни рўйхатдан ўтказиб олгани сабабли хорижий инвестиция келишига тўсиқ бўлаётгани кўрсатиб ўтилиб, бундай ҳолатларни тартибга солиш юзасидан кўрсатма берилди.

Яна бир муаммо — юртимизда санъат ва адабиёт асарларидан муаллифнинг розилигисиз фойдаланиш, ундан даромад олиш ҳолатлари кенг тарқалган.

Мисол учун, Ўзбекистонда рўйхатдан ўтиб, ойлик тўлов ундирадиган онлайн кинотеатрларда 30 мингдан ортиқ кино, сериал, кўшиқ, мультфильмлар жойлаштирилган бўлишига қарамадсан, бундан муаллифлар моддий манфаат кўрмайди.

Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги, Интеллектуал мулк агентлигига мамлакатимизда рўйхатга олинган кўнгилочар сайтлар, радио ва телеканалларни ўрганиб, муаллифлар манфаатларини таъминлаш вазифаси қўйилди.

— Интеллектуал мулк ҳимоясини мустақкамлай олсак, бу ҳам Учинчи Ренессансга ишончли пойдевор бўлади, — деди Президент.

Йиғилишда муҳокама қилинган масалалар юзасидан мутасадди раҳбарлар ахборот берди.

ЎЗА

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ ТОЖИКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИНИ САЙЛОВДА ҚОЗОНГАН ҒАЛАБАСИ БИЛАН ТАБРИКЛАДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 12 октябрь куни Тожикистон Республикаси Президенти Эмомали Раҳмон билан телефон орқали мулоқот қилди.

Давлатимиз раҳбари Тожикистон етакчисини куни кеча бўлиб ўтган Президент сайловидаги ишончли ғалабаси билан табриклаб, унга биродар тожик халқи фаровонлиги ва равнақи йўлидаги фаолиятида катта муваффақиятлар тилади.

Суҳбат чоғида Ўзбекистон — Тожикистон дўстлик, яхши қўшничилик ва стратегик шериклик муносабатларини янада мустақкамлашнинг долзарб масалалари кўриб чиқилди.

Давлат раҳбарлари ўртасида эришилган келишувларни ўз вақтида амалга ошириш, Ҳукуматлараро комиссия қарорларини бажариш ҳамда бўлажак олий даражадаги учрашувлар учун янги кун тартибини ишлаб чиқиш муҳимлиги алоҳида таъкидланди.

Тараққиёт мезонлари

СОЛИҚ ИДОРАСИ — ТАДБИРКОРГА КЎМАКЧИ

Пандемиядан кучли бўлиб чиқишнинг бирдан бир йўли — кичик бизнес ва тадбиркорликка қулай муҳит яратиш. Давлатимиз раҳбарининг жорий йил 8 июль куни ўтказилган видеоселектор йиғилишида айтган бу фикри иқтисодиёт жабҳасининг барча соҳалари учун бирдай долзарб ва ҳаётимизнинг бугунги даражаси, истиқбол имкониятларини белгилайди.

Бинобарин, мамлакатимизда битта корхона фаолиятини тўхтатишига ҳам фавқуллодда ҳолат сифатида қаралмоқда. Чунки улар томонидан қанчадан-қанча иш ўринлари яратилляпти, оилалар фаровонлиги таъминланаяпти.

Айни кезде тадбиркорларни ҳар тарафлама қўллаб-қувватлаш, мушкулни осон қилиш ва барча зарур шароитларни яратиб беришга ҳам катта эътибор қаратилмоқда. Хусусан, кейинги йилларда солиқ тизимини ислоҳ қилиш бўйича аниқ чоралар кўрилиши натижасида бизнес ихтиёрида 2019 йилда 12 триллион сўм қолган бўлса, бу йил яна 11 триллион сўм маблағ қолиши кутиляпти.

Жорий йилнинг 1 июлидан бошлаб эса илк маротаба тадбиркорларга қўшилган қиймат солиғининг ортиқча суммасини қайтариш механизми амалга киритилди. Ушбу янгиланган орқали учинчи чорақда 700 миллиард сўмни тадбиркорларнинг ўзида айланма маблағ сифатида қолдириш имконияти яратилди.

Ана шу йиғилишда давлат солиқ хизмати органларига янги вазифа, яъни “Солиқ идораси — тадбиркорга кўмакчи” тизимини йўлга қўйиш топшириғи берилди. Унинг имкониятларини тадбиркорлар эътиборига етказиш ва ижросини барча ҳудудларда самарали ташкил этиш вазифаси юклатилди.

Янги тизимни қўллаш ва ҳудудларда самарали йўлга қўйиш тадбиркорлик субъектлари учун қандай имкониятларни очиб берди?

Давлат солиқ қўмитаси раиси Шерзод ҚУДБИЕВ билан суҳбатимиз ушбу савол билан бошланди.

Давоми 2-бетда

Интервью

ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК ОБЪЕКТЛАРИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ — ДОЛЗАРБ ВАЗИФА

Ҳар бир мамлакатни иқтисодий ва ижтимоий юксалтириш ҳамда ҳаёт фаровонлигини оширишда интеллектуал мулк муҳофазасининг кучли ҳуқуқий тизимга эга бўлиши, муаллифлар давлат томонидан қўллаб-қувватланиши муҳим аҳамиятга эга. Интеллектуал мулк ҳуқуқий жиҳатдан кучли муҳофазага олинса, ихтирочилар ва ижодкорлар ярат-

ган объектлардан фойдаланишда муносиб ҳақ тўланса, соҳага инвестициялар жалб қилинса, шу орқали иқтисодиётни тараққий эттиришга эришиш мумкин.

Илм-фан ва инновацияни ривожлантириш, бу соҳадаги ютуқларни юқори қўшилган қийматли маҳсулотга айлантиришда ҳам интеллектуал мулкнинг ишончли ҳимоясини таъ-

минлаш жуда муҳим. Маълумотларга кўра, дунёда товарларнинг бренд қиймати юқори ҳисобланиб, интеллектуал мулк Европада ялпи ички маҳсулотнинг 45 фоизини, Хитойда 12, Россияда 7 фоизини ташкил этади.

Давоми 4-бетда

Ислоҳотлар самараси

СИРДАРЁ ВИЛОЯТИ:

ТАРАҚҚИЁТ САРИ ТАШЛАНГАН ДАДИЛ ҚАДАМЛАР

янги лойиҳаларни амалга ошириш, иш ўринлари яратиш, аҳолини уй-жой билан таъминлаш, турмуш шароитини яхшилаш бўйича ислоҳотларда намоён бўлмоқда

Кейинги йилларда мамлакатимизда кузатилаётган кенг кўламли ислоҳотлар суръатига ҳамоҳанг сирдарёликлар ҳаётида ҳам туб ўзгаришлар кузатилмоқда. Меҳнаткаш Сирдарё халқини рози қилиш, турмуш шароитини яхшилаш йўлида амалга оширилаётган саъй-ҳаракатлар ҳар жабҳада кўзга ташланади. Саноат, қишлоқ хўжалиги, тадбиркорлик ривожини, ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳасини янги

босқичга кўтариш, хуллас, барча жабҳада янгиланишлар гувоҳи бўласиз.

Ўтган вақт мобайнида вилоятда бир қатор ижобий ўзгаришлар кузатилди, хайрли ташаббуслар амалиётга татбиқ этилди.

Давоми 4-бетда

Тараққиёт мезонлари

Бошланиши 1-бетда

— “Солиқ идораси — тадбиркорга кўмакчи” тизимининг моҳияти шундан иборатки, энг аввало, биз энди иш бошлаётган тадбиркорга биринчи қадамидан унга қайси солиқ режими қулай ва фойдали эканини тушунириб, тўғри йўлдан боришига шароит яратиб беришимиз зарур. Ундан кейин эса бизнес субъектининг “яшаб кетиши”, фаолиятини тўхтатишга мажбур бўлганларининг қайта тикланишига кўмаклашиш, бухгалтерия ҳисобини юритиши, ҳисоботларини тўлдириши ва топшириши, ҳуллас, нима муаммоси бўлса, ҳал этиш бўйича хизмат кўрсатишга асосий эътибор қаратилади.

Берилган топшириқлар зиммасига бугунги қийин шароитда манзилли ишлашни, ҳар бир тадбиркорнинг саъй-ҳаракатига унинг қийинчилик ва муаммоларини тушунган ҳолда яқин кўмакчи сифатида ёндашувни тақозо этмоқда. Эндиликда фаолиятимиз қанча солиқ қонунчилигини бузиш аниқланди ва қўшимча солиқ ҳисобланди, деб тадбиркорни жазолашга эмас, аксинча, солиқ қонунчилиги бузилиши нечоғли камайгани ва тадбиркорларни ортиқча харажатлардан сақлаб қолтишга қанча ҳисса қўшилганга қараб баҳоланадиган бўлди.

“Солиқ идораси — тадбиркорга кўмакчи” тизими доирасида амалга оширилаётган энг муҳим тадбирлардан бири ҚҚСнинг ортиқча суммасини қайтариш бўлди. Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 14 августда қабул қилинган “Қўшилган қиймат солиғи ҳамда чет эл юридик шахслари билан боғлиқ солиқ маъмуричилигини такомиллаштириш тўғрисида”ги қарорига мувофиқ, ҚҚС суммаси ўрнини қоплашнинг янги шартлари ва тартиби белгиланди. Эндиликда бу масала ҳудудий давлат солиқ бошқармалари ва йирик солиқ тўловчилар бўйича ҳудудлараро давлат солиқ инспекцияси томонидан қўриб чиқилмоқда. Янги тизим икки хил — тезлаштирилган ва умумий тартибда ишлайди. Тезлаштирилган тартиб йирик солиқ тўловчилар, дипломатик ваколатхона вакиллари, махсуслот тақсимотида оид битим иштирокчилари (“ноль” ставка), солиқ мониторинги иштирокчиларига нисбатан қўлланилади. Бунда ҚҚСнинг ортиқча суммаси 7 кундан кечиктирилмай қайтарилади.

ҚҚС тўловчиларининг бошқа тоифалари учун эса умумлаштирилган тартиб қўлланилмоқда. Бу тартибда ҚҚСни қайтариш 60 кундан кечиктирилмайди. Бунинг яна бир қўлайлиги шундаки, ҚҚС суммасини қоплаш учун юборилган ҳужжатларда хатокамчиликлар аниқланса, тадбиркорлар уларни тузатиб, қайта ариза юбориши мумкин. ҚҚСни ортиқча салбий фарқ суммасини қайтариш тизими доирасида 2020 йил январдан 9 октябрга қадар давлат солиқ органлари томонидан тадбиркорлик субъектларига 4,5 триллион сўмдан зиёд маблағларни қайтариш учун ҳулосалар берилди.

Қайд этиш лозимки, ҳўжалик юри-тувчи субъектлар учун қайтарилаётган ҚҚС суммаси фаолиятини ривожлантириш, янги иш ўринлари яратиш, сифатли махсуслот ишлаб чиқариш ва рақобатбардорлигини таъминлаш имкониятидир. Бир сўз билан айтганда,

ҚҚСни қайтаришнинг янги тартиби янги истиқбол сари йўл очмоқда.

— Жорий йилнинг 1 октябридан бошлаб солиқлардан ортиқча тўлов суммаларини бошқа турдаги солиқ қарзларига сингдириш амалиёти-нининг соддалаштирилган тизими ишга туширилди. Янги тизим қандай афзалликлари ва қўлайликлари билан тадбиркорларга таянч ва суянч бўлиши кутиляпти?

— Солиқ кодексининг 104-моддасида ортиқча тўланган солиқ суммасини бошқа турдаги солиқ қарзи учун ҳисобга олиш тўғрисидаги қарор солиқ органи томонидан солиқнинг ортиқча тўланганлиқ факти аниқланган кундан эътиборан ўн кун ичида қабул қилини-ши белгиланган.

Шу кунга қадар мазкур жараён тўлиқ автоматлашмагани ҳамда инсон омили

СОЛИҚ ИДОРАСИ — ТАДБИРКОРГА КЎМАКЧИ

иштироки бартараф этилмагани сабабли тадбиркорлик субъектларининг мавжуд ортиқча тўлов суммаларини бошқа солиқлардан қарздорликларига ҳисобга олиш ишлари кечикишига ҳамда солиқ тўловчиларга пеня ҳисобланишига сабаб бўлаётган эди. Ушбу жараён 8 босқични ўз ичига олиб, тадбиркорлик субъектларининг 10 кун ва ундан ортиқ вақти сарфланган.

2020 йил 1 октябрдан бошлаб мазкур жараён учун янгича соддалаштирилган тизим ишга туширилди. Уч босқичли, бир иш кунига амалга оширилаётган янги жараён тўлиқ автоматлаштирилиб, инсон омили иштирокига чек қўйилди. Солиқ тўловчи уйдан ёки офисидан чиқмаган ҳолда шахсий кабинет орқали ортиқча солиқ тўлов суммасини бошқа турдаги солиқ қарзига ҳисобга олишни белгилаб бериши мумкин. Бунда шу куннинг ўзида солиқ органи ҳулосаси автоматик равишда шаклланади. Ҳулоса имзоланган заҳоти электрон тарзда ижро учун ғазначилик идораларига юборилади ва солиқ қарзига нисбатан пеня ҳисобланиши тўхтатилади. Бу пеня ҳисобланишининг олдини олиш эмас, тадбиркор учун энг муҳим омил — вақтни тежашга ҳам хизмат қилади.

Янги автоматлаштирилган тизим хизмат кўрсатиш сифатини ошириш ва солиқ соҳасига ахборот технологияларини татбиқ этиш борасидаги навбатдаги муҳим қадам бўлди.

— Ана шундай хайрли мақсадларга қаратилган яна бир тажриба туризм инфратузилмаси жадал ривожланиб бораётган, наинки юр-тодошларимизни, балки хорижий сайёҳларни ҳам тобора кўпроқ ўзига қорлаётган Бўстонлик туманида ўтказилган. ДСҚ томонидан тумандаги дам олиш масканларини ижарага бериш тўғрисида ишончли маълумотларнинг янги хизмати — ягона электрон платформа ишга туширил-

ШТАБ АЪЗОЛАРИ ТОМОНИДАН ТУМАННИНГ ИЧКИ ИМКОНИЯТЛАРИНИ ҲИСОБГА ОЛИБ, САНОАТ, ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ВА ҚИШЛОҚ ҲЎЖАЛИГИ СОҲАЛАРИ БЎЙИЧА ҚИЙМАТИ 32 МИЛЛИАРД СЎМГА ТЕНГ БЎЛГАН 31 ТА ЛОЙИҲА ШАКЛЛАНТИРИЛДИ.

ятини ошириш билан бир қаторда истеъмолчилар ва инсофли солиқ тўловчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган. Тажриба даврида жисмоний шахслар томонидан ижарага бериладиган дам олиш уйлари ва бошқа объектлар жисмоний шахсларнинг даромад манбаи сифатида рўйхатга олинди. Бугунги кунда Бўстонлик туманида ташкил этилган 4 солиқ таянч пункти томонидан 3 800 га яқин ижара объекти ҳисобга олиниб, платформага жойлаштирилди.

Ижара объектларини ягона электрон платформа — ogo.uz сайтига жойлаштириш учун ҳеч қандай тўловлар назарда тутилмаган. Ижарачи объектни сайтга жойлаштиришда фақат олган даромадидан солиқ тўлайди. Объект бўш турган муддат учун ҳеч қандай солиқлар ҳисобланмайди. Солиқ солишининг бу тартиби, айниқса, ҳозирги мураккаб вазиятда тадбиркорга қўл келмоқда.

Вазирлар Маҳкамасининг қарори асосида бу тизим 2020 йил 1 майдан қўлга кирди ва бир йил мобайнида тажриба тариқасида давом этади. Синов давридаги ҳулосалардан келиб чиққан ҳолда янги тажриба мамлакатимизнинг туризм ривожланаётган бошқа ҳудудларига ҳам татбиқ этилиши кўзда тутилган.

— 8 октябрь куни Президентимиз раҳбарлигида жамиятда аёллар ва ёшларнинг ролини ошириш ҳамда бандлигини таъминлаш масаласи бўйича ўтказилган видеоселектор йиғилишида солиқ ва кадастр тизимларининг бирлашувидан кейин

солиқ “БТИ”да ўзгаришлар рўй бераётгани эътироф этилди. Бу қандай йўналишларда ўзининг амалий ифодасини кўрсатади?

— Бугунги кунда Кадастр агентлигини аҳоли ва тадбиркорлик субъектларига замонавий технологиялар асосида тезкор хизматлар кўрсатувчи ташкилотга айлантириш бўйича ишлар бошлаб юборилган. Айни кезде агентлик ахборот инфратузилмасини тўлиқ модернизация қилишга ҳам киришилди.

Кўчмас мулкка бўлган эгаллик ҳуқуқини тезкорлик билан аниқлаш, бу борада аҳолини узок йиллардан бўён қийнаб келаётган тафовутларни бартараф этиш мақсадида Давлат солиқ қўмитаси ва Кадастр агентлиги маълумотлар базаси интеграция қилиниб, тизим тўлиқ автоматлаштирилди.

Албатта, биз бошлаган ишлар бир кунда ҳал бўлиб қолмайди. Бунинг учун, биринчи навбатда, малакали кадрлар базасини яратилиши лозим. Шу боис, агентлик ходимларини қайта ўқитиш ва уларнинг малакасини ошириш, шунингдек, соҳада олий маълумотга эга мутахассислар олиш-нини қўпайтиришга алоҳида эътибор қаратишимиз.

— Президентимиз иштирокида Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорги Кенгесининг яқинда бўлиб ўтган навбатдан ташқари сессиясида ҳудудни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш масалаларига алоҳида эътибор қаратилиб, ҳар бир туман ва шаҳарни жадал ривожлантиришга кучли

туртки бериш, муаммоларни тезкор ҳал этиш мақсадида ҳудудларга тегишли вазирлик ва ташкилотлар бириктирилди. Туманларни янада раванқ топтириш, 3 йилга мўлжалланган 10 та устувор йўналиш бўйича фаол иш олиб бориш эндиликда уларнинг муҳим вазифаларидан бирига айланади. Хусусан, Хўжайли туманини ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш ҳамда инвестицион салоҳиятини ошириш масалаларига Давлат солиқ қўмитаси раиси масъул этиб бириктирилди. Шундан сўнг туманда Давлат солиқ қўмитаси раисининг махсус штаби ташкил этилди. Унинг асосий фаолияти қандай масала ва муаммоларни ҳал этишга қаратилган?

— Давлатимиз раҳбари Қорақалпоғистоннинг 16 та туманини янада раванқ топтириш мақсадида тадбиркорлик субъектлари 3 йил муддатга ер, мол-мулк солиғи, кичик корхона-ларнинг айланмасидан олинадиган солиқ, яқка тартибдаги тадбиркорларнинг қатъий миқдордаги даромад солигидан озод этилишини таъкидлади. Бундан ташқари, тараққиёт даражаси паст бўлган туманларда янги ташкил этиладиган саноат корхона-ларига ҳам 3 йил муддатга солиқ ва боғжона имтиёзлари берилиши қайд этилди.

Қўмита томонидан бу борада амалий чоралар қўрилиб, қўйи тузилма-ларга тегишли топшириқлар берилди.

Давлат солиқ қўмитаси раисининг махсус штабини ташкил этишдан мақсад Хўжайли туманини ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бора-расидаги чора-тадбирларни пухта ишлаб чиқиш ва изчил ижросини таъминлашдан иборатдир. Бундан ташқари, туманини ривожлантириш бўйича ишлаб чиқиладиган дастур-

ҲУДУДНИ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНТИРИШ, АҲОЛИ ТУРМУШ ФАРОВОНЛИгини ОШИРИШ ВА БАНДЛИгини ТАЪМИНЛАШ УЧУН 2020-2022 йилларга мўлжалланган 259,1 миллиард сўм қийматидаги 100 га яқин инвестиция лойиҳаси ишлаб чиқилди. Ушбу лойиҳалар амалга оширилиши натижасида 721 та янги иш ўрни яратилади. Уларни амалга оширишда тадбиркорлик субъектларининг ҳам фаол иштироки таъминланади.

Штаб аъзолари томонидан туманнинг ички имкониятларини ҳисобга олиб, саноат, хизмат кўрсатиш ва қишлоқ ҳўжалиги соҳалари бўйича қиймати 32 миллиард сўмга тенг бўлган 31 та лойиҳа шакллантирилди.

Ҳудуд аҳолиси бандлигини таъминлаш ва камбағаллиқни қисқартириш бора-расида ҳам манзилли чоралар амалга оширилмоқда. Бугунги кунда туманда 30 мингдан ортиқ оилада 123 минг аҳоли истиқомат қилади. Шундан 2 796 та оиланинг 12 446 нафар аъзоси “темир дафтар”га киритилган бўлиб, уларнинг 5 068 нафари меҳнатга лаёқатли.

Жорий йил 1 октябр ҳолатига меҳнатга лаёқатли 2 896 фуқаронинг бандлиги таъминланиб, 1 170 та оила камбағаллар рўйхатидан чиқарилди. Қолган 1 626 та оиладаги ана шундай ҳолатдаги 2 172 фуқаронинг бандлигини таъминлаш бўйича ишлар давом этмоқда.

Хўжайлида иқтисодий жиҳатдан шароити паст деб баҳоланган 2 та маҳалла мавжуд. Ушбу маҳаллалардаги 1 554 та хонадонда 5 427 нафар аҳоли истиқомат қилмоқда. Ҳудудни ривожлантириш ва муаммоларни ўрганиш мақсадида тумандаги иқтисодий комплекснинг махсус аъзоларидан иборат ишчи гуруҳ ташкил этилди ва ҳар бирининг вазифалари белгиланди.

Шу билан бирга, туманда ободонлаштириш, инфратузилма, коммунал

лар, ҳукумат қарорлари ҳамда бошқа барча йўналишлардаги ишларни пухта ташкил этиш борасида 4 та сектор ҳудудидаги 19 та маҳалла, 7 та овул ва 1 та шаҳарчада жами 16 та округ шакллантирилиб, уларга ҳокимликнинг бўлим бошлиқлари ҳамда тумандаги ташкилот раҳбарлари масъул этиб бириктирилди.

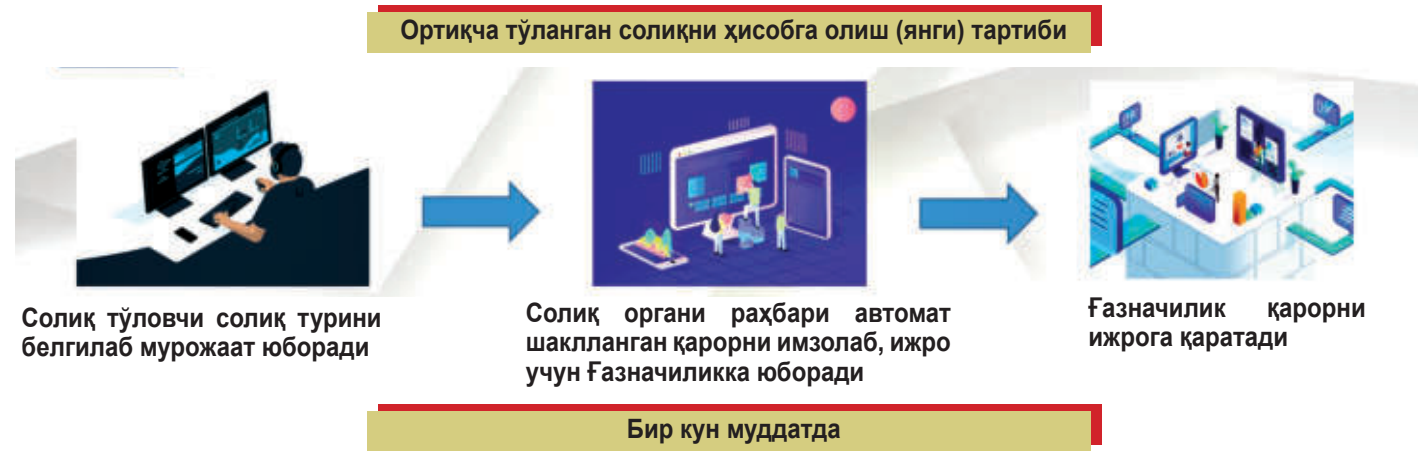
Ҳудудни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, аҳоли турмуш фаровонлигини ошириш ва бандлигини таъминлаш учун 2020-2022 йилларга мўлжалланган 259,1 миллиард сўм қийматдаги 100 га яқин инвестиция лойиҳаси ишлаб чиқилди. Ушбу лойиҳалар амалга оширилиши натижасида 721 та янги иш ўрни яратилади. Уларни амалга оширишда тадбиркорлик субъектларининг ҳам фаол ишти-роки таъминланади.

ва бошқа соҳаларда мавжуд камчиликларни бартараф этиш бўйича тизимли ишлар олиб борилмоқда.

Жинойятчилик ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш мақсадида хавфсиз ҳудуд бўйича тумандаги аҳоли гавжум жойларнинг 74 та манзилли дислокацияси аниқлаб олиниб, 24 та онлайн-камера ўрнатилди. Бунга қўшимча тарзда яна 10 та камера ўрнатиш ишлари олиб борилмоқда.

Ҳозирги кунда Хўжайли туманини 2020-2021 йиллар давомида ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисидаги дастурни пухта ишлаб чиқишга қаратилган ишлар ҳам якунланмоқда.

“Янги Ўзбекистон” муҳбири Абдурауф ҚОРЖОВОВ суҳбатлашди.

Ташаббус қанот ёзди

Ҳаним Йўлдошев олган суратлар.

АЁЛЛАР ВА ЁШЛАРНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ БОРАСИДА ЯНГИ ВА САМАРАЛИ ТИЗИМ ЯРАТИЛАДИ

Зухра ИБРАГИМОВА,
Олий Мажлис Қонунчилик
палатаси депутаты

Жамиятнинг асоси бўлмиш оилани аёлсиз тасаввур қилиш қийин. Аёлга муносабат – миллат, давлат, эртанги кун ва келажак авлодга бўлган ҳурматни намоён этишнинг асосий мезони ҳисобланади.

Мамлакатимизда сўнгги йилларда аёллар масаласида жамиятда гендер тенгликни таъминлаш, аёлларимиз учун муносиб меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилаш, ёшларнинг ўз билим ва салоҳиятларини тўлақонли намоён этишини таъминловчи тизимлар яратилди. Хусусан, ҳозирги пандемия даврида бу борадаги ишлар самарасига ҳар қачонгидан-да кўпроқ эътибор қаратилмоқда.

Ўтган ҳафта давлатимиз раҳбари бошчилигида ўтказилган видеоселектор йиғилишида ҳам жамиятда аёллар ва ёшларнинг ролини ошириш ҳамда бандлигини таъминлашда бугунги кун талабларидан келиб чиққан ҳолда амалга оширилиши лозим бўлган муҳим вазифалар белгилаб берилди.

Жумладан, йиғилишда давлати-

миз раҳбари томонидан юртимизда аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш мақсадида моддий ёрдам ва кўмакка муҳтож оилалар рўйхати, яъни “темир дафтар” тузилган, эндиликда ҳар бир маҳалла, туман, шаҳар ва вилоят кесимида “ёшлар дафтари” ва “аёллар дафтари” шакллантирилиши таъкидланди. Бу рўйхатлар “темир дафтар”дан алоҳида бўлиб, унга ижтимоий, ҳуқуқий, психологик қўллаб-қувватлашга, билим ва касб ўрганишга эҳтиёжи ва иштиёқи бор бўлган ишсиз ёшлар ва хотин-қизлар киритилиши белгиланди.

Шунингдек, бу ташаббусни амалга ошириш механизмлари Хатирчи тумани ва Янгиер шаҳри мисолларида тушунтириб ўтилди.

Ҳақиқатан ҳам бугун юртимизда хотин-қизлар ва ёшлар аҳолининг катта қисмини ташкил этмоқда. Натижада ижтимоий масалаларнинг аксарияти айнан шу икки қатлам вакиллари иштирокида ҳал этилмоқда.

Шу боис, мазкур икки йўналиш бўйича Ўзбекистонда давлат сиёсатини маҳалла даражасигача юритадиган вертикал тизим яратилмоқда.

Бугун давлатимиз раҳбари томонидан жамиятда аёллар ва ёшлар фаоллигини ошириш ҳамда улар дуч келаётган муаммо ва тўсиқларни бартараф этиш учун илгари сурилаётган “ёшлар дафтари” ва “аёллар дафтари”ни шакллантириш учун ёшлар масалалари бўйича ҳар бир туманда алоҳида ҳоким ўринбосари, унинг 3 нафаргача мутахассиси, Ёшлар ишлари агентлиги бўлимининг 3 нафар ходими, вило-

ятда ҳам ҳоким ўринбосари, унинг 4 нафар мутахассиси, Ёшлар ишлари агентлиги бошқармасининг 11 нафар ходими фаолият юртияпти. Хотин-қизлар масалалари бўйича ҳар бир маҳаллада алоҳида раис ўринбосари, туманда – маҳалла ва оила бўлими бошлиғи ўринбосари ва 2 нафар мутахассиси, вилоятда эса 8 нафаргача штат бирликлари ташкил этилган.

Эндиликда ишлар самарадорлигида янгича ёндашув ва механизмлардан ҳам кенг фойдаланилади. Яъни, сектор раҳбарлари ва мутасадди идоралар вакилларига ҳар бир маҳалладаги ҳолатни ўрганиш, ёшлар ва аёллар билан бирма-бир мулоқот қилиб, эҳтиёжларини, қизиқишларини аниқлаш борасида ҳам аниқ кўрсатма ва топшириқлар берилди.

“Ёшлар дафтари” ва “аёллар дафтари”га киритиладиган ишсиз ёшлар ва хотин-қизларда мотивация уйғотилиб, касбий кўникмалар шакллантирилади. Мамлакат келажagini таъминловчи аёллар ва ёшлар масаласида мутлақо янги, замон талабларига мос иш услублари асосида муаммолар ечимига эришилади.

Бу эса, ўз навбатида, жамиятнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётида хотин-қизлар ва ёшларнинг фаоллигини ошириш, уларни ижтимоий ҳимоя қилиш тизимини янада кучайтириш, жамият ва давлат ҳаётининг барча жабҳаларида ўзларининг иқтидор ва салоҳиятларини тўлақонли намоёйиш эти-шига кенг имкониятлар яратеди.

Бахтиёр ИБАТОВ,
Сурхондарё вилояти
Денов тумани ҳокими:

– Денов Сурхондарёнинг аҳоли зич яшайдиган ва саноатлашган туманларидан бири. Худудда 388,2 минг фуқаро яшайди. Уларнинг 54,3 минг нафари 18-30 ёшли йигит-қизлардир. Шу боис ёшлар бандлигини таъминлашга алоҳида эътибор қаратиб келамиз.

Жорий йилда сектор масъуллари, маҳаллалар фаоллари, бандлик маркази вакиллари ҳамда турли корхоналар раҳбарлари саъй-ҳаракати билан 5 133 нафар йигит-қизнинг бандлиги таъминланди.

Кўзидан ўт қачнаб турган ғайратли ёшларни иш билан таъминлаш мақсадида “Чағонён агро томорқа хизмати”, “Ёш авлод лалми боғи”, “Барлос лалми боғи”, “Денов ёшлари лалми боғи”, “Мароқанд Денов парранда” каби кооперативлар тузилиб, 86 гектар ер ажратилди. Уларнинг ҳар бирига Бандликка кўмаклашиш жамғармасидан 111,5 миллион сўмдан, “Мароқанд Денов парранда” МЧЖга 223 миллион сўм субсидия берилди. Ҳозир бу кооперативларда 500 га яқин йигит-қиз самарали меҳнат қилляпти.

“Yoshlar — kelajagimiz” давлат дастури доирасида тумандаги тижорат банклари томонидан наслил отларни боқиш ҳамда

Алишер ЖУМАЕВ,
Сурхондарё вилояти
Олтинсой тумани ҳокими:

— Олтинсой тумани Сурхондарё вилояти харитасида пайдо бўлганига 35 йил тўляпти. Бугунги кунда туманда 177,2 минг аҳоли истиқомат қилади. Уларнинг 87,1 минг нафари хотин-қизлар ва 45,5 минг нафари ёшлардир.

Бекорчилик ҳамма иллат сабабчидир. Сир эмас, рўзгордаги жанжал, ажралишлар, асосан, ишсизлик ва етишмовчиликдан келиб чиқади. Доимий даромад бўлмагандан кейин ҳали оқ-қорани танимайдиган ёшлар қинғир ишга қўл уриши, ноҳўя йўлларга кириб қолиши ҳеч гап эмас. Шу сабаб, уларни иш билан таъминлашга алоҳида эътибор қаратганмиз. Туманимизда маълумлиқ субъектларига ҳар томонлама қулайликлар яратилаётгани ҳамда амалий ёрдам кўрсатилаётгани самарасида иш ўринлари кўпайтирилляпти. Ишсизликни қамайтириш, камбағалликни қисқартириш ечимлари изланяпти.

Йил бошида 2 645 та камбағал оила аъзолари рўйхати шакллантирилиб, “темир дафтар”га киритилганди. Ҳозир уларнинг аксарияти доимий даромад манбаига эга бўлди. Айниқса, камбағал оилалар аъзоларини ишли қилишда қишлоқ хўжалиги соҳасида тузилган “Эл-хус”, “Шижоатли ёшлар”, “Жарлисой соҳили”, “Янги Обшир боғзори”, “Кичик Вахшивор далалари” каби ишлаб чиқариш кооперативларининг ҳиссаси катта бўляпти. Бу кооперативларга 44,6 гектар ер ажратилиб, ҳар бирига Бандликка кўмаклашиш жамғармасидан 111,5 миллион сўмдан субсидия берилди. Уларда 223 нафар йигит-қиз деҳқончилик, боғдорчилик билан шўғулланмоқда.

ИЖТИМОЙ ҲИМОЯ ВА БАНДЛИК ТАЪМИНЛАНМОҚДА

лок-бўёқ ишлаб чиқариш лойиҳалари учун 500 миллион сўм кредит ажратилиб, 18 та ёш ишли бўлди. “Ҳар бир ёшга бир гектар” лойиҳаси доирасида 378 гектар ер ажратилиб, 406 йигит-қиз бозорларга қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етказиб берапти.

2019-2020 ўқув йилида туманимиздаги умумтаълим мактабларини 5755 нафар ўқувчи тамомлади. Уларнинг 633 нафа-

зиммамизга олганмиз. Уларнинг рўйхати “ёшлар дафтари”га киритилиб, пешма-пеш ишли қилиш чорасини кўряпмиз. Бундан ташқари, ёшларнинг хоҳиш ва истаклари инобатга олиниб, талаб юқори бўлган касб-хунарга ўргатилаётди.

Президентимизнинг мутлақо янги тизим, тартиб ва ёндашувлар асосида хотин-қизлар фаоллигини ошириш, бандлигини таъминлаш бўйича белгилаб берган топшириғига асосан, уйма-уй юриб, муаммоларни оилалардаги вазият ўрганилмоқда. Уларнинг муаммоларини ҳал этиб, ишга жойлаштириш чорасини излаяпмиз. Биргина сентябрь ойининг ўзида 50 нафар хотин-қиз ишли бўлди. Жумладан, 26 нафари корхона, ташкилотларга ишга жойлаштирилди, 4 нафари вақтинча ҳақ тўланадиган жамоат ишга жалб қилинди. 5 аёл тадбиркорлик рўйхатидан ўтиб, қандолат маҳсулотлари тайёрляпти. 15 аёл эса ўзи хоҳиш ва

ри олий таълим муассасаларига талаба-лиққа қабул қилинди. Ўқишга қиролмаган ва касб-хунарга эгаллашни ният қилган йигит-қизларни иш билан таъминлашни

қизиқишлари бўйича касбга ўқитилмоқда. Шубҳасиз, йил охиригача “ёшлар дафтари” ва “аёллар дафтари”га киритилганларнинг ҳаммаси ишли бўлади.

бошқа касаначилик маҳсулотлари етказиб бермоқда.

Ўзбекистон касаба уюшмалари федерацияси кенгаши томонидан ажратилган 1,5 миллиард сўм эвазига туман марказида Термиз шаҳридаги “ЗИФ текстиль” корхонасининг филиали ташкил этилди ва 350 нафар хотин-қизнинг доимий бандлиги таъминланди. Бандликка кўмаклашиш жамғармаси томонидан ажратилган 500 миллион сўмга гилам тўкиш цехи очилиб, 300 га яқин хотин-қиз ишли бўлди. Бундан ташқари, жамғарма томонидан 50 нафар хотин-қизни касб-хунарга ўқитиш асосида ҳар бирига ойма-ой 223 минг сўмдан стипендия тўланапти. Уларга хунарга ўргатаётган устозларнинг ҳар бирига эса 2 миллион сўмдан ойлик маош берилляпти.

Вилоят “Хунарманд” уюшмаси хотин-қизлар бандлигини таъминлаш мақсадида туманимизга гилам тўкиш ускуналарини келтириб ўрнатди. Демак, яқин кунларда яна ўнлаб хотин-қизларимиз янги даромад манбаига эга бўлади.

Қишлоқларимизда ишсиз аёллар сони ҳам оз эмас. Бугунги кунда 520 нафардан зиёд ана шундай ишсиз хотин-қиз “аёллар дафтари”га киритилди. Уларнинг 15 нафарига тадбиркорлик билан шўғулланиш учун шароит яратиб бериллади. Ўтган йили тадбиркорлик рўйхатидан ўтган, лекин фаолият кўрсатмаётган 31 та корхона фаолиятини қайта тиклаш ҳисобидан 250 хотин-қизни ишли қилишни мақсад қилганмиз. Хотин-қизлар ва оилаларни қўллаб-қувватлаш жамоат фонди томонидан 11 аёлга тадбиркорлик билан шўғулланиш учун 263 миллион сўм кредит ажратиш чораси қўриляпти. Шунингдек, 210 нафар хотин-қиз узини ўзи банд этаётганлар рўйхатига киритилиб, фойдали ишларга йўналтирилди.

“Аёллар дафтари”: ШАҲНОЗА ТИКУВЧИ, ЗЕБО ТАДБИРКОР БЎЛДИ

Рўзимбой ҲАСАН,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

Хоразм вилоятининг Хонқа туманидаги “Маданий ер” МФЙда яшовчи Шаҳноза Жуманиёзова шу кунларда жуда хурсанд. Негаки, ишсиз, оиласини боқишга қийналиб қолган бу аёлга туман ҳокимлиги замонавий тикув машинаси олиб берди.

У энди қўшнилари, маҳалласидаги фуқароларнинг тикиш билан боғлиқ ишларини бажариб даромад топади. Унинг бу хурсандчилиқка эришишига ижтимоий аҳолини ўрганилиб, “аёллар дафтари”га киритилгани сабаб бўлди. Таъкидлаш жоизки, Президентимизнинг эҳтиёжманд аёлларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш борасидаги топшириқларини ижроси юзасидан жойларда “аёллар дафтари” шакллантирилмоқда. Шу асосда хотин-қизларни тизимли равишда моддий ва маънавий қўллаш тизими йўлга қўйилди.

Хонқа туманидаги 44 та маҳаллада 185,5 минг аҳоли яшайди. Уларнинг 93 мингта яқини хотин-қизлардир. Айни пайтда 496 нафар хотин-қиз “аёллар дафтари”га киритилди. Уларнинг 73 нафари ногиронлиги ёки ногирон фарзанди борлиги тўғрисида дафтардан ўрин олган. Шунингдек, боқувчисини йўқотган, чет элда бўлиб қайтган, оиласидан ажрашган ёки

ажрашиб арафасида бўлган, камбағал деб топишган аёллар ҳам бор.

Ҳозир “аёллар дафтари”га киритилган хотин-қизларни ижтимоий, маънавий ва моддий қўллаб-қувватлаш мақсадида чора-тадбирлар белгиланиб, улар бандлигини таъминлаш, тадбиркорликка жалб қилиш, касб-хунарга ўқитиш, имтиёзли кредитлар олишига кўмаклашиш, иссиқхоналар қуриб бериш каби жараёнлар бошлаб юборилди. Уларнинг 67 нафари ўзини ўзи банд қилишга, 42 нафари хунармандликка, 215 нафари мавсумий ишларга жалб қилинган. Ўз бизнесини бошлаш иштиёқини билдирган 31 хотин-қизга имтиёзли банк кредитлари ажратилиш режалаштирилган. Шунингдек, 37 нафар хотин-қиз касбга тайёрлаш курсларига йўналтирилган, уларга келгусида муқим иш ўрни ажратиш чоралари қўриляпти.

— Эҳтиёжманд аёлларимизни доимий иш билан таъминлаш мақсадга

эришишнинг бош мезонидир, — дейди Хонқа тумани ҳокими ўринбосари, туман маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш бўлими бошлиғи Ҳожибой Абдурахмонов. — Ҳозиргача “аёллар дафтари”га кирганларнинг 30 нафарини иш билан таъминладик. Шунингдек, 73 нафарини бўш иш ўринларига жалб қилиш чоралари қўриляпти. Бу масалани маҳаллалар кесимида ҳар куни ўрганиб, тадбиркорлар билан яқин алоқани йўлга қўйганмиз.

Шу ўринда айтиш жоизки, қўрилаган тежор чоралар натижасида қўллаб қамбағал кишилар ўз даромадига эга бўлиб, рўзгорини қийналмасдан юритмоқда.

— Халқимиз “қимирлаган қир ошар”, деб беҳудага айтмайди. Тақдир тўғрисида эҳтиёжманд бўлиб қолгандим, — дейди “Маданий ер” МФЙда яшовчи Зебо Бобонова. — Эҳтиёжманд аёл сифатида “аёллар дафтари”га киритилдим ва 29 миллион сўм имтиёзли кредит ажратилди. Бу маблағ эвазига ўз бизнесимни йўлга қўйиб, кам таъминланган оила вакили бўлган икки аёлни ҳам иш билан таъминламоқчиман.

Бу сўзларни Зебохон кўзларига қувонч ёшлари билан айтди. Бундай миннатдорчиқ сўзларини кўрсатилаётган эътибордан мамнун бошқа аёллардан ҳам эшитиш мумкин.

бири. Йилдан йилга ривожланаётган пиллачилик соҳасидаги ютуқларда Беруний тумани пиллакорлари ҳам ўзининг салмоқли ҳиссасига эга. Беруний “Агропилла” МЧЖ томонидан 1 635 нафар касаначи билан шартнома тузилган бўлса, буларнинг ичиде “темир дафтар”да турган оилалар сони кўпчилигини ташкил қилади. Куз фаслида ҳам пиллачилик билан шўғулланаётган оилалар даромадини ошириш борасида туманда қатор ишлар амалга оширилмоқда.

“Шоббоз” овул фуқаролар йиғини худудидаги Абу Али ибн Сино маҳалласида истиқомат қилувчи Норгул опа Алламова 20 йилдан буюн пилла етиштириб, оилави аъзанини давом эттириб келмоқда. Биргина охириги мавсум — октябрь ойида 80 килограмм ҳосил топишган оила аъзолари ҳар бир килограмм ҳосил учун 20 минг 400 сўмдан пул олди.

— Пилланинг меҳнатига яраша даромади ҳам бор, — дейди Норгул опа. — Бу йил пандемия даврида уйда бекор ўтирмасдан, 4 марта пилла топишдик. Даромадимиз кам бўлмади, баракасини берсин.

Хоразм вилояти: Чекка туманда замонавий ўқув маркази

Р.ҲАСАНОВ,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

Ҳазорасп тумани марказида Рақамли технологиялар ва IT-тадбиркорлик ўқув маркази иш бошлади.

Марказ замонавий техникалар билан жиҳозланган бўлиб, бу ерда ёшлар учун ахборот технологиялари, дастурлаш, робототехника

ва электрон тижорат соҳасидаги инновацион тадбиркорлик йўналишларида ўқув курслари фаолият юритади. Қизиқувчан ёшлар босқичма-босқич ўқиш жараёнида ахборот технологиялари бўйича малакали мутахассис бўлиб етишиши учун барча шароит ва имкониятлар яратилган.

Шунингдек, марказда корхона ва ташкилотлар ходимлари рақамли иқтисодиёт бўйича малака ошириб, кўникмаларга эга бўлади.

Бу янгилик вилоятнинг чекка ва энг кўп аҳоли истиқомат қиладиган тумани ёшлари учун ҳақиқий совға бўлди.

Янги ўқув маркази очилиши маросимида Ўзбекистон Республикаси ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги ўринбосари Қ.Йўлдошев иштирок этди ва бундай ўқув марказлари барча туманларда ташкил қилиниши бўйича ишлар олиб борилаётганини айтди.

Худудларимизда...

Қорақалпоғистон Республикаси:

Тут барги экспортга

Минажатдин ҚУТЛИМУРАТОВ,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

Беруний туманида тут барги экспортга чиқарилаётганини эшитиб, унинг фойдасини ўргандик. Маълум бўлишича, тут баргидан қандли диабет касаллигига қарши дори ишлаб чиқариш, доривор чой тайёрланар экан.

Мутахассисларнинг айтишича, тут барги сентябрь ойи охири — октябрь ойи бошларида, яъни совуқ уришдан ўн кунча олдин териб олиниб, бир муддат намлигини сақлаган ҳолда ёйиб қўйилади. Жорий йилда бу янги технология Беруний туманида синовдан ўтказилди. 10

кун ичида 30 тонна тут барги йиғилди. Туманда қизилмия илдизини Хитойга экспорт қилувчи инвестор билан тузилган шартномага мувофиқ, тут баргининг 1 килограммига 1500 сўмдан тўланади. Асосийси, бу ишни касаначилар бажарди. Дарахтга зиён етказмасдан барги териб олинаётгани сабабли у баҳорда яна қўйлавереди.

— Қуритилган тут барги Хитойга етказиб берилади. Ҳозир барглар бир хил намлик шароитида қуритиш учун териб қўйилган. Тут барглари пилла курти етиштириш давомида тўрт мавсумда териб олинди, — дейди Беруний туманидаги “Агропилла” масъулияти чекланган жамияти раҳбари Мухаббат Анамуратова.

Табиятнинг ўзи шифокор, дег шунга айтишса керак. Ҳар бир неъматда ҳикмат бор. Пилла етти хазинанинг

ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК ОБЪЕКТЛАРИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ — ДОЛЗАРЪ ВАЗИФА

Бошланиши 1-бетда

Жорий йилнинг 12 октябрь куни Президентимиз раислигида интеллектуал мулк объектларини муҳофаза қилиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирларига бағишлаб ўтказилган йиғилишда соҳадаги қатор муаммо ва камчиликларга эътибор қаратилди. Хусусан, мамлакатимиз бу борада дунё бозоридан узоқлашиб кетгани, илмий институтларимиз инновациялар, тармоқлар эса харидорғир ишланма ва брендлар ярата олмаётгани тилга оlinиб, соҳага оид қонунчиликни такомиллаштириб, интеллектуал мулк ҳимоясини кучайтириш, ҳар бир идора ва тармоққа илмий ютуқларни олиб кириш масалалари муҳокама қилинди.

Рўсланбек ДАВЛЕТОВ,
Ўзбекистон Республикаси
адлия вазири:

— Одамларнинг оғирини енгил, узоғини яқин қиладиган янги фикрлар ҳар доим жуда катта қийматга эга бўлган. Ҳозир рақобат кучли, ғоялар бозори шаклланган. Тадбиркорларимиз, олимларимиз, шоир ва ёзувчиларимиз яратаётган ижод маҳсуллари, катта-катта ишланмалари, аввало, халққа енгиллик туғдириши керак. Улар томонидан яратиладиган интеллектуал бойлик-

ни ҳимоя қилишда эса давлатнинг ўз функциялари бор.

Ўтган йили Президентимиз қарори билан Интеллектуал мулк агентлиги Адлия вазирлиги ҳузурида қайта ташкил қилиниб, бу борада жуда кўп ўзгаришлар амалга оширилди. Мазкур тизим институционал нуктаи назардан кучайди. Кадрлар салоҳияти, моддий-техник базаси кескин ошди. Рағбатлантириш тизимлари йўлга қўйилиб, хориж давлатлари билан ҳамкорлик алоқалари кучайди. Охириги бир йил ичида 3 та халқаро шартнома имзоланишига эришилди. Бу, албатта, Ўзбекистоннинг институционал жозибадорлигини оширади. У билан бирга юртимизга янги технологиялар, янги ғоялар кириб келади.

Йиғилишда соҳадаги ҳар бир масала чуқур таҳлил асосида, танқидий муҳокама қилинди. Айниқса, тизимни такомиллаштириш жараёнида соҳа билан ҳудудни, ҳуқуқий ҳимоя билан яратиш жараёналарини боғлаш бўйича жуда катта ишлар қилиниши керак. Бу борада алоҳида 3 йиллик дастур ишлаб чиқилляпти. Интеллектуал мулк агентлиги томонидан жалб қилинган чет эллик экспертлар ривожланиш стратегиясини ишлаб чиқишга ёрдам бераёпти. Уйлайманки, бугун йиғилишда айтилган муаммоларнинг ечимлари биз ишлаб чиқарадиган янги қонунчилик ҳужжатлари, амалиётдаги ўзгаришлар, соҳада иштирок этувчи иштирокчиларни рағбатлантириш орқали комплекс тарзда тизимни ривожлантиришга хизмат қилади.

— Албатта, ҳар бир илмий ишланмани иқтисодиётга йўналтиришдаги биринчи босқич интеллектуал мулкни ҳимоялашдир. Бу

Иброҳим АБДУРАҲМОНОВ,
Ўзбекистон Республикаси инновацион
ривожланиш вазири:

борада муаммоларимиз етарлича. Йиғилишда интеллектуал мулкни ривожлантириш, уни ҳимоя қилиш ва келажақда янги Ўзбекистоннинг бу борадаги босадиган қадамлари тўғрисида аниқ топшириқлар берилди.

Давлатимиз раҳбари томонидан сўнгги йилларда Инновацион ривожланиш вазирлиги зиммасига қатор ишланмаларни тижоратлаштириш вазифаси юклатилган эди. Аммо тижоратлаштиришлар иқтисодиётимизда кўринмаётгани ўринли танқид қилинди. Энг катта

сабаблардан бири интеллектуал мулкни тўғри баҳолай олмадик, бу борада мутахассисларнинг етишмаслиги, бозорга олиб чиқиб сотишда тармоқларнинг ўрни йўқлиги ва уларнинг бундан манфаатдор эмаслигидир. Шундан келиб чиқиб, қатор идоралар, жумладан, Инновацион ривожланиш вазирлигига илмий-тадқиқот институтидаги олимларнинг ишланмаларини ҳар бир илмий-тадқиқот ва олий таълим муассасалари кесимида тижоратлаштириш, уларга қўмак ва имтиёз бериш, дунё бозорига

олиб чиқиш, халқаро миқёсда ҳимоялаш бўйича қарор лойиҳасини ишлаш вазифаси қўйилди. Бу борада қатор ишларни амалга ошириш талаб этилади. Янги модел, яъни, интеллектуал мулк агентлигини Адлия вазирлиги томонидан рўйхатдан ўтказиш, тармоқлар ва Инновацион ривожланиш вазирлиги тарафидан жорий қилиш масаласининг қўйилиши рақобатни пайдо қилади. Бунинг натижасида патентларга бериладиган эътибор кучаяди. Йиғилишда айтилганидек, энди тармоқлар институтларга бориб, илмий тадқиқотни кўриб, ўзлар патент қилади. Эндиликда агар тармоқлар бренд қиламан деса, илмий ташкилотлар билан ҳамкорликда ишлайди.

Ислоҳотлар самараси

Бошланиши 1-бетда

Гулсум ШОДИЕВА,
“Янги Ўзбекистон” муҳбири

САНОАТИ РИВОЖЛАНАЁТГАН ВОҲА

Сирдарё туманидаги “Сирдарё универсал ойна” МЧЖ янгиланаётган вилоятнинг ёрқин кўзгусидир. “Сирдарё” эркин иқтисодий зонаси ҳудудида ташкил этилган мазкур корхона фармацевтика ва озиқ-овқат саноати учун шиша идишлар ишлаб чиқаради. Эътиборга молик жиҳати, корхона иш бошлаганидан буён кўп вақт ўтмаган бўлса-да, экспортёрлар сафига киришга улгурган. Шунингдек, ушбу мажмуа мамлакатимиздаги дори-дармон саноати учун қадоклаш воситалари ишлаб чиқараётган ягона корхона бўлиб, хомашё сифатида фақат ўзимизнинг маҳсулотлардан фойдаланади. Лойиҳанинг ишлаб чиқариш қуввати йилга 102 миллион дона шиша идишни ташкил этади. Корхонада 450 киши меҳнат қилади. Экспорт қуввати 2 миллион АҚШ долларига етди.

Кейинги йилларда йўл қурилиши соҳасига илгор лойиҳаларнинг жорий эти-

лиши эвазига тизим самарадорлигига эришилмоқда. Албатта, соҳа ривожланишида сифатли хомашёни тезкор равишда етказиб бериш муҳим омил ҳисобланади. Ховос туманида Хитой технологияси асосида қурилиши бошланган асфальт-бетон заводи яқинда ўз фаолиятини бошлади. 90 минг тонна тайёр маҳсулот ишлаб чиқариш қувватига эга бўлган ушбу лойиҳанинг умумий қиймати 4 миллиард 60 миллион сўмни ташкил этади.

“PENG-SHENG” Ўзбекистон — Хитой қўшма корхонаси ишлаб чиқариш ҳамжамини катталиги билан вилоятда алоҳида ўрин тутаяди. Корхонада оёқ кийимлар, чармдан ишланган буюмлар, электрон қўлфлар, керамик плита, сантехника жиҳозлари ишлаб чиқарилади. Хорижий мамлакатларга экспорт қилинаётган маҳсулотларга бўлган талаб ортиб бораётгани мазкур корхонанинг мамлакатимиз иқтисодиётида муҳим ўринга эга эканини кўрсатади. Кези келганда айтиш жоизки, корхона ҳудудида Ўзбекистон — Хитой дўстлик боғи ҳамда 30 ўринли мактабгача таълим ташкилоти барпо этилган. Сўлим боғининг ёнгинасида жойлашган мазкур МТТда машгулотлар ўзбек, хитой, инглиз ва рус тилларида олиб борилади. Шунингдек, корхонага қарашли 150 гектар ер майдонида томчилаб сўғориш технологияси асосида парваришланаётган гўзалар жуда серхосил, ҳар гектарида камиди 50 центнер ҳосил олинади.

Вилоятнинг Сайхунобод туманида 2020 йилда 28 йирик инвестиция лойиҳаси амалга оширилиши кўзда тутилган. Улардан 8 таси саноат, 5 таси хизмат кўрсатиш, 15 таси эса қишлоқ ҳўжалигига тааллуқли. Саноат йўналишидаги йирик лойиҳалардан бири Сайхунобод тумани “Фаровон” МФЙда ташкил этилган “Salor un don non” МЧЖдир. Бугўдоини қайта ишлаш орқали сифатли ун маҳсулотлари тайёрлашга ихтисослашган ушбу лойиҳанинг қиймати 19,9 миллиард сўм. Корхона тўла қувват билан ишлай бошлагач, ички бозорга 5,5 миллион, экспортга 7 миллион АҚШ долларлилик маҳсулот сотади.

ГИДРОПОНИКА УСЛИДАГИ МАҲСУЛОТ ТАШҚИ БОЗОР ТАЛАБИГА МОС КЕЛЯПТИ

Вилоятда ташкил этилган йирик қўшма корхоналардан бири Мирзаобод туманидаги “Бек кластер” масъулияти чекланган жамияти ҳисобланади. Ушбу корхонага вилоятдан 18 минг гектар ер берилган. Ушбу ерларда пахта, ғалла ва бошқа донли экинлар парваришланмоқда. Ерга, экинларга ишлов берадиган янги замонавий техника воситалари харид қилинган. Мазкур қўшма корхонани ташкил этишдан мақсад қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кўпайтириш, уларни халқаро талаблар асосида етиштириш, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш ва экспортбop қилиб тайёрлаш эди. Бунинг учун қўшма корхона ҳузурида маҳсулотларни етиштириш, қайта ишлаш ва текшириш илмий-амалий маркази ташкил этилди. Марказда тўпроқ таҳлили, ўсимликлар биотехнологияси, селекция ва пахта уруғчилиги, ўсимликлар генетикаси лабораториялари фаолият юритмоқда. Бошқача айтганда, “Бек кластер”да қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотларини етиштиришга илмий асосда ёндашилади.

— Бунинг сабаблари бор. Шу пайтгача деҳқончиликда ўсимликлар селекциясига, генетикасига эътибор берилмаган, — дейди “Бек кластер” раҳбари Улугбек Сотиболдиев. — Тўғри келган нав дала, ер қандай бўлишидан қатъи назар, экилаверган. Ҳар бир даланнинг, ернинг тўпроқ қатлами ўрганилмаган. Қандай бўлмасин, экин экасақ, ҳосил олсак, бас, деган фикрга асосланган. Энди эса ҳаёт деҳқончиликда экнинг ҳосилдорлигини оширишни, сифатини яхшилашни, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашни, тўйимлигини кучайтиришни талаб қилимоқда.

“Бек кластер”да ана шундай муаммолар илмий асосда ҳал қилинади. Энг муҳими, корхона ўзи экади, етиштиради ва сотади. Яъни, қишлоқ ҳўжалиги санотлашди. Қўшма корхонада 100 гектар майдонда Жанубий Корея технологияси асосида замонавий гидропоник иссиқхона барпо қилинмоқда. Иссиқхонада йилга 50 миллион долларлик маҳсулот етиштириш ва уни 100 фоиз экспортга чиқариш режалаштирилган. Ҳозир ишлаб чиқаришнинг мазкур замонавий занжир усули туфайли корхона ихтиёрга берилган майдонлардан аввалги йиллардагига нисбатан 7 центнер кўп ҳосил олинмоқда. Бунга, аввало, ернинг унумдорлигини ошириш ва вегетация жараёнида илмий ҳамда инновацион ёндашувлар асосий мезон бўляпти. Энг муҳими, кластернинг ҳар бир аъзоси пировард натижа мўмай даромад келтиришини тўлиқ англади. Яъни, буни ҳосил етиштирувчидан уни тайёр маҳсулот ҳолига келтирувчигача бўлган мустаҳкам ришта-занжир, деб тасаввур қилиш мумкин.

СИРДАРЁ ВИЛОЯТИ: ТАРАҚҚИЁТ САРИ ТАШЛАНГАН ДАДИЛ ҚАДАМЛАР

янги лойиҳаларни амалга ошириш, иш ўринлари яратиш, аҳолини уй-жой билан таъминлаш, турмуш шароитини яхшилаш бўйича ислоҳотларда намоён бўлмоқда

ЯНГИ ТАЪЛИМ МАСКАНЛАРИ, ЯНГИ ИСТЕЪДОДЛАР

Давлатимиз раҳбари 2019 йилнинг февраль ойида Сирдарё вилоятига таширифи чоғида Ҳалима Худойбердиева ижод мактабини ташкил этиш тақлифини билдирган эди. Шундан сўнг Вазирлар Маҳкамасининг “Гулистон шаҳрида Ҳалима Худойбердиева номидаги она тили ва адабиёти фанини чуқур ўқитишга ихтисослаштирилган мактаб-интернатни ташкил этиш тўғрисида”ги қарори қабул қилинди. Яхши ният билан илк пойдевори қўйилган бу мактаб ҳозир адабиёт, санъат, умуман, ижод ахлини бир жойга тўплайдиган масканга айланди. Ҳалима Худойбердиева номидаги ижод мактаби 150 ўринга мўлжалланган бўлиб, у ерда ўқув хоналари, шоира ҳаёти ва ижоди музейи, муҳаббат, музокаралар ҳамда фаол-

лар зали, наشريёт ва тўғарак хоналари, 100 ўринли ошхона ва ётоқхона, ёзи ва қишки спорт майдони, қишки боғлар мавжуд.

— Бино архитектураси нафақат замонавийлиги, балки миллий руҳда жиҳозлангани билан алоҳида аҳамият касб этиб турибди, — дейди Республикаи Маънавият ва маърифат маркази Сирдарё вилояти бўлими раҳбари Ғайбулла Юсупов. — Ижодкор ҳаётига бағишланган музей ўқувчилар учун шоира ҳаётига оид билимлар ва хотиралар мактабига айланиб улгурди. Ушбу ижод мактабиди 13 та тўғарак фаолият юритиб, ёшларни мактабнинг ўзидаёқ касб эгалари қилиб тарбияламоқда. Мунтазам ўқузиб борилаётган маҳорат дарслари, ёзуви ва шоирлар, маданият арбоблари билан ижодий мулоқотлар ўқувчилар ва устозларни янада маънавий яқинлаштиряпти. Мактабнинг барча ўқувчилари тўғаракларга қамраб олинган. Уларнинг рус, инглиз, турк ва корей тилларини ўрганишга қизиқиши ва иштиёқи баланд. Шубҳасиз, мазкур таълим маскани ёшларимизнинг баркамол инсон бўлиб вояга етишига асрлар оша хизмат қилади.

МУТТАСИЛ ҲАЁТ ҚАЙНАГАН МАСКАН

Сирдарё вилояти мамлакатимизнинг марказий қисмида, минтақамиздаги энг катта дарёлардан бирининг бўйида жойлашган бўлиб, ҳудудда сайёҳликнинг айрим турлари, айниқса, экотуризмни ривожлантириш имкониятлари катта. Шунини ҳисобга олган ҳолда Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси томонидан вилоятнинг мазкур йўналишдаги салоҳиятини ошириш йўлида изчил ишлар қилиняпти. Жумладан, 2019 йилнинг биринчи ярим йиллигида 3 та

оилавий меҳмон уйи, 5 та ресторан ва кафе ҳамда туроператорлик субъектлари ташкил этилди, шунингдек, туристик тоифадаги микроавтобус ҳамда электромобиллар қатно-во бошланди. Гулистон темир йўл вокзали ҳамда “Шоҳрух” меҳмонхонаси ҳудудида туризм ахборот марказларининг фаолияти йўлга қўйилиб, шаҳарда Wi-Fi зоналари ташкил қилингани меҳмонлар учун катта қулайлик бўлди. Сирдарё вилоятининг туристик салоҳиятини рўёбга чиқаришда меҳмон ва сайёҳларни жалб қилувчи жиҳатларга, хусусан, “Шарқ экзотикасига” алоҳида эътибор қаратилмоқда. Жумладан, вилоят ҳудудидан ўтувчи автомобиль йўли бўли-ларида туячиликни ривожлантириш билан шугулланувчи тадбиркорлар ва фермерлар томонидан сотувлар қурилиб, туя сути ва эсдалик совғалар оловчи йўлга қўйилди. Шу билан бирга, ўтган давр мобайнида Гулистон шаҳрининг туристик хариталари, туристик буклет, флаер ва рисола ишлаб чиқилиб, бепул тарқатила бошланди. Туристтик салоҳиятини тарғиб қилувчи тарғиб-реклама баннери ўрнатилди. Бу каби сайёҳаракатлар натижасида хорижий мамлакатлардан таширф буюрувчи сайёҳлар кўрсаткичи сезиларли даражада ошди. Демак, вилоятда тарихий ёдгориликлар Сардоба обидаси, Эски Ховостепа ва бошқа бир неча археологик аҳамиятга эга манзиллар билан чекланса-да, экотуризмни ривожлантириш имконияти катта. Ана шу мақсадда бугун дарё бўйида бир неча туристик лойиҳалар татбиқ этиш устида ишлар олиб бори-лмоқда.

Хулоса қилиб айтганда, бугун нафақат навқирон Сирдарёнинг кўриниши ва кўркамлиги тубдан ўзгармоқда, балки кечмиши минг йиллик тарихга эга ҳудудларда ҳам эврилишлар, янгиланишлар юз бермоқда. Улкан бунёдкорликлар бoис ядoқ чўл деб тасаввур қилинган Сирдарё вилояти кун сайин гуллаб, яшнаб, чирой очиб бормoқда.

21 октябрь — Ўзбек тили байрами кун

Мустақил давлатчилигимиз тимсоли

Азамат ТОШЕВ, Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқалари қўмитаси раиси ўринбосари

Давлатимиз раҳбарининг 2020 йил 23 сентябрь кун

Мамлакатимиз раҳбарининг 200 га ққин давлат аъзо бўлган халқаро ташкилот минбаридан ўзбек тилида дунёда тинчликни таъминлашга қаратилган амалий ташаббуслар билан чиқиб, жаҳон ҳамжамияти олқишига сазовор бўлиши Ўзбекистоннинг тўлақонли мустақил давлат сифатида ўз овозига эга эканининг яна бир ёрқин далилидир.

Зеро, она тили ҳам ҳар бир миллат ва давлатнинг маҳдиси, байроғи ва герби каби мамлакат мустақиллигини белгиловчи асосий меzonлардан биридир.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, собиқ иттифок давридаёқ Ўзбекистонда "Давлат тили ҳақида"ги қонуннинг қабул қилиниши ўзбек халқининг маънавий тикланиш йўлидаги буюк жасорати бўлиб, давлат мустақиллигига эришиш учун мустаҳкам замин яратди.

Агар сайёрамизда мавжуд 7 мингдан зиёд тилнинг фақат 200 га ққинида давлат тили ёки расмий тил мақоми берилгани эътиборга олинса, ўзбек тилининг сиёсий-ҳуқуқий, иқтисодий-ижиомий, маънавий-маърифий ҳаётимиздаги ўрни ва аҳамияти нақадар юксак эканини англаш қийин эмас.

Мустақиллик йилларида миллатимизнинг қалб қўзи саналган она тилимизни ривожлантириш, улуг аждодларимиз қолдирган бебаҳо маънавий меросини ўрганиш ва мамлакатимизнинг жаҳон ҳамжамиятидан муносиб ўрин эгаллаши учун ҳуқуқий асослар яратиш мақсадида қатор қонун, Президент фармони ва ҳукумат қарорлари қабул қилинди.

Конституциямизнинг 4-моддасида Ўзбекистон Республикасининг давлат тили ўзбек тили экани, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси ўз ҳудудида истиқомат қилувчи барча миллат ва эллатларнинг тиллари, урф-одатлари ва анъаналари ҳурмат қилинишини таъминлаши, уларнинг ривожланиши учун шароит яратиши белгиланган бўлиб, давлат мустақиллигига эришиш учун мустаҳкам замин яратди.

Агар сайёрамизда мавжуд 7 мингдан зиёд тилнинг фақат 200 га ққинида давлат тили ёки расмий тил мақоми берилгани эътиборга олинса, ўзбек тилининг сиёсий-ҳуқуқий, иқтисодий-ижиомий, маънавий-маърифий ҳаётимиздаги ўрни ва аҳамияти нақадар юксак эканини англаш қийин эмас.

ҳам қафолатлашга хизмат қилмоқда. Ўзбекистонда миллий тилларни ривожлантириш учун кенг шароит яратилгани, бугунги кунда юртимизда таълим-тарбия муассасалари етти тилда фаолият юритаётгани жамиятимиз ҳаётида миллатлараро аҳиллик ва ҳам-жиҳатликни мустаҳкамлашда муҳим омил бўлмоқда.

Миллий тикланишдан миллий юксалиш сари шиддат билан ривожланаётган мамлакатимизда она тилимизнинг давлат ва жамият ҳаётидаги мавқеини янада ошириш борасида олиб борилаётган тизимли ишлар натижасида ўзбек тили ҳаққоний давлат тилига айланаётганининг гувоҳи бўляпмиз. Жумладан, 2018 йилда қабул қилинган "Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномалари тўғрисида"ги қонунда давлат тили Ўзбекистон Республикаси халқаро шартномасининг тили экани аниқ белгиланган бўлиб, она тилимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътибори ва нуфузини юксалтиришга хизмат қилмоқда.

Ўзбек тили ва адабиётининг ўзига хос хусусиятларини чуқур ўрганиш борасида олиб борилаётган илмий-тадқиқот ишлари самарадорлигини кучайтириш, таълим-тарбия тизимида ўзбек тили ва адабиёти фанини ўқитиш ҳамда юқори малакали тилшунос кадрлар тайёрлашнинг сифатини тубдан ошириш мақсадида Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети ташкил этилди. Бу эса, ўз навбатида, она тилимизни ривожлантиришга қаратилган ишларни янги босқичга кўтарди.

Ўзбек тилига давлат тили мақоми берилганининг ўттиз йиллигига бағишланган йилгишда мамлакатимиз раҳбари ташаббуси билан Ўзбекистонда 21 октябрь — Ўзбек тили байрами кун

этиб белгилангани барча соғлом фикрли инсонларнинг қувончига сабаб бўлди.

Ўзбек тилининг чинакам жонқуярлари хотирасига бағишлаб Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий боғида Адилбег хиббони барпо этилиши халқимиз тафаккурини юксалтиришга ўз ҳиссасини қўшмоқда.

Вазирлар Маҳкамасининг Давлат тилини ривожлантириш департаменти ташаббуси билан ўтказилаётган "Қадринг баланд бўлсин, она тилим" танлови давлат тилига нисбатан миллий гуруҳ ҳиссини тарбиялаш, тилимизнинг халқаро мавқеини мустаҳкамлаш, энг муҳими, давлат тилига оид муаммоларни ҳал этишда ижодий ёндашувни ривожлантиришга хизмат қилмоқда.

Танловнинг Ўзбекистонда ва чет элда яшовчи фуқаролар, "Ўзбек тили дўстлари" клублари аъзолари, шунингдек, барча ўзбек тилини ўрганувчилар ўртасида ўтказилиши турли миллат вакиллари учун кенг имкониятлар эшигини очмоқда. Жумладан, Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқалари қўмитасининг ҳамкорлари бўлган юртимиздаги 144 та миллий маданий марказ, 36 та дўстлик жамияти, шунингдек, 15 та хорижий давлатдаги 38 та ватандошлар жамияти аъзолари "Қадринг баланд бўлсин, она тилим" танловида фаол иштирок этмоқдалар.

Бу эса, ўз навбатида, ўзбек тилининг қўлланиш доирасини кенгайтириш, юртимизда ва хорижда яшаётган турли миллатларга мансуб ватандошларимизнинг она тилимизни ривожлантиришда ўз ҳиссасини қўиши учун тенг шароит яратиб бермоқда.

Хулоса қилиб айтганда, мустақил давлатчилигимиз тимсоли бўлган она тилимизни ривожлантириш, давлат тилининг халқаро миқёсдаги ўрни ва нуфузини ошириш борасида амалга оширилаётган кенг қўлмалли ишлар келажақда миллий маънавиятимизни юксалтириш, жамиятимизда эзу инсоний фазилатларни камол топтириш, ёшларни она тилига муҳаббат руҳида тарбиялашда мустаҳкам пойдевор бўлади.

Янги Ўзбекистон остонаси мактабдан бошланади

Давлатимиз раҳбари Ўқитувчи ва мураббийлар кунига бағишланган тантанали маросимдаги нутқда узлуксиз таълимнинг барча босқичлари ҳусусида кенг қамровли таҳлилга асосланган, салмоқли фикр-мулоҳазаларини билдирди, соҳага доир мақсад ва вазифаларни белгилаб берди. Ўқув-тарбия жараёнининг сифати ва самарадорлигини ошириш бўйича мутасаддилар олдида турган долзарб масалалар ҳусусида сўз юритиб, жумладан, Президент, ижод ва ихтисослаштирилган мактабларни ривожлантириш агентлиги фаолиятини кучайтириш бўйича ҳам танқидий фикрлар ва қатор таклифларини баён этди.

ПРЕЗИДЕНТ, ИЖОД ВА ИХТИСОСЛАШТИРИЛГАН МАКТАБЛАР

Учинчи Ренессансга элтадиган юксак салоҳиятли янги авлод бешиги

Мухбиримиз агентлик раҳбари Хилола УМАРОВА билан суҳбатлашиб, давлатимиз раҳбари нуткида илгари сурилган таклифлар ижроси, тизимдаги таълим муассасалари фаолиятини ташкил этиш ҳамда ўқув жараёни кечигишга доир саволларга жавоб олди.

— Президент, ижод ва ихтисослаштирилган мактабларни ривожлантириш агентлиги ташкил этилганига ҳали кўп бўлгани йўқ. Уни ташкил этишдан асосий мақсад иқтидорли ёшлар билан ишлаш, уларнинг чуқур таълим олиши учун муносиб шарт-шароит яратиш ва барча умумтаълим мактаблари учун ўрнатилган асосий вазифасини ўташига эришишдир, — дейди Хилола Умарова. — Ҳозир тизимда 16 та таълим муассасаси фаолият юритмоқда. Жумладан, 4 та Президент мактаби, 9 та ижод мактаби ва 3 та ихтисослаштирилган мактабда 3095 нафар ўқувчи турли фан йўналишлари бўйича чуқурлаштирилган таълим олмақда.

Айни пайтда агентлигимиз ва унинг тасарруфидagi мактаблар шаклланиш жараёнида. Дарҳақиқат, ҳали олдимизда бажарилиши керак бўлган вазифалар талайгина. Давлатимиз раҳбари буларни яна бир бор эслатиб ўтди.

Мамлакатимизда таълим-тарбия масаласига, айниқса, охириги уч-тўрт йил давомида эътибор тубдан ўзгарди. Олдимизга янги вазифалар қўйилди. Таълим сифати ва ўқитувчилар малакасини ошириш, ўқув дастурлари ҳамда дарсликларни такомиллаштириш шулар жумласидандир.

Таълим сифатини ўқитувчилар белгилайди. Шундай экан, уларнинг илмий салоҳиятини, тажрибасини ошириш керак. Шу маънода, Президент, ижод ва ихтисослаштирилган мактабларни ривожлантириш агентлиги тасарруфидagi баъзи мактабларга хорижлик педагоглари жалб қилиш ва ўзаро тажриба алмашиш амалиёти йўлга қўйилгани ижобий натижа берапти. Бу тажрибани келгусида ҳам оммалаштиришда давом этамиз. Фақат шунинг ўзига эмас, педагоглари малака ошириш учун хорижга юбориш ҳам юртимизда ўқитиш самарадорлигини оширишга ҳисса қўшади.

Президент мактаблари базасида ўқитувчиларнинг малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш марказларини очилиш режалаштирилмаз. Таклиф қилинган юқори малакали чет эллик ўқитувчилар тажрибасини ўрганиб, маҳаллий муаллимлар малакасини босқичма-босқич оширамиз. Шунингдек, педагоглариимизнинг Кембриж таълим дастури асосида хорижда малака ошириши ва қайта тайёрловдан ўтиши учун шароит яратамиз.

Таълим жараёнини замонавий стандартлар асосида ташкил этиш мақсад қилинганлиги. Шу ниятда Президент мактаблари учун хорижда замонавий дарс-ликлар ва ўқув дастурлари олиб келинди. Олдимизда мазкур дастурларни маҳаллий мутахассислар билан ўрганиб, улар асосида янги авлод дарсликларини яратиш вазифаси турибди. Албатта, бу жараёнда буюк аждодларимизнинг меросини ҳам чуқур ўрганишимиз, улардан дарс-ликларимизда тегишли мавзулар бўйича фойдаланишимиз лозим.

— Ихтисослаштирилган умумтаълим мактаблари тармоғини ривожлантириш бўйича агентлик томонидан қандай ишлар бажариляпти?

— Айтганимдек, ҳозир мамлакатимизда 4 та Президент мактаби фаолият юритмоқда. Айни пайтда Бухоро, Жиззах, Қашқадарё, Самарқанд ва Фарғона вилоятларидаги Президент мактабларининг қурилиш ишлари якунланмоқда. 2021 йилда юртимизнинг қолган ҳудудларида ҳам мана шундай нуфузли таълим муассасалари барпо этилиши режалаштирилган.

Президентимизнинг шу йил 12 августда "Кимё ва биология йўналишларида узлуксиз таълим сифатини ва илм-фан натижадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарорига биноан, юртимизнинг барча ҳудудида кимё ва биология фанларига ихтисослаштирилган 14 та таянч мактаби босқичма-босқич ташкил этилади. Таянч мактаб бўлиши учун таълим муассасалари минимал талабларга жавоб бериши керак. Масалан, ўқув масканларида мазкур фанлар бўйича малакали ўқитувчилар бўлиши зарур. Қолаверса, лабораториялар ташкил этиш масаласи ҳам бор.

Ҳозир тегишли ташкилотлар билан ҳамкорликда мактабларнинг имкониятлари ўрганиб чиқишмоқда. Ўрганиш натижаларига кўра, таянч мактаблар рўйхати шакллантирилади.

Агентлик тасарруфида Абу Али ибн Сино номидаги ёш биологлар ва кимёгарлар ихтисослаштирилган мактаб-интернати фаолият юритмоқда. Табиий фанларга ихтисослашган таянч мактабларни ташкил этишда таянч таълим муассасаси тажрибаси ўрганилади. Шу билан бирга, ўқув масканлари ўртасида ўзаро ҳамкорлик ўрнатилади.

Бухоро, Навоий, Самарқанд, Сурхондарё, Тошкент вилоятларида ижод мактаблари мавжуд эмас. 2021 йилда Бухоро вилоятида Мухтор Ашрафий, Сурхондарё вилоятида Рўзи Чориев номидаги ижод мактаблари фаолияти йўлга қўйилади.

Келгусида Навоий, Самарқанд, Тошкент вилоятларида ҳам ижод мактабларини ташкил этиш орқали ушбу ҳудудларнинг иқтидорли, ижодкор ўқувчилари учун замонавий шарт-шароитларда она тили ва адабиёт ҳамда хорижий тиллар бўйича чуқур билим олиш имконияти яратилади.

Бундан ташқари, ҳудудларда аниқ фанларга ихтисослаштирилган мактабларни ташкил этиш бўйича таклифлар ишлаб чиқишмоқда. Агентлигимиз янги ижод ва ихтисослашган мактабларни очиб бўйича тегишли вазирлик ва идоралар билан ҳамкорликда ишлашга тайёр.

Агентлик ўқитиш самарадорлиги юқори бўлган ихтисослаштирилган мактабларнинг тажрибасини ўрганиш борасида ҳам изчил ҳамкорлик олиб борапти. Жумладан, Тошкент шаҳридаги Президент мактаби Қорақўл "Халқаро математика мактаби" билан 2019 йилдан бери ҳамкорлик қилиб келади. Бу йилдан шериклик қўламини яна ҳам кенгайтиди. Октябр ойининг сўнгги ҳафтасида мазкур мактаб вакиллари Президент мактабига келиши кўтилмоқда.

2020-2021 ўқув йилининг иккинчи чорағидан Қорақўл "Халқаро математика мактаби"нинг олий тоифали математика фани ўқитувчилари ва Президент мактабининг хорижлик педагоглари ўртасида

ўзаро тажриба алмашуви йўлга йўлга қўйиш учун онлайн дарс ва тренинглар ташкиллаштириш, халқаро олимпиадаларда совринли ўринларни эгаллаб келаётган ўқувчилар ўртасида ҳам мулоқотни йўлга қўйиш режалаштирилган.

IELTS IDP вакиллари билан ҳам ҳамкорлик бошладик. Энди ўқувчиларимиз 9-синфдан бошлаб IELTS имтиҳонини топшириши мумкин.

— Давлатимиз раҳбари байрам нутқида ўғил-қизларнинг ахборот технологияларга қизиқишини янада ошириш ва уларнинг етук мутахассис бўлиб етишиши учун зарур шароит яратиш, шу йўналишда янги мактаблар очиб зарурати ҳақида ҳам сўз юритди. Бу борада агентлик олдида қандай вазифалар турибди?

— Ахборот технологиялари ҳаётимизда муҳим роль ўйнамоқда. Мамлакатимиз бу соҳада жаҳон бозорида рақобатбардош бўлиши учун "ай-ти" бўйича малакали мутахассислар керак. Шу мақсадда Мухаммад ал-Хоразмий номидаги ахборот-коммуникация технологиялари йўналишига оид фанларни чуқурлаштириб ўқитишга ихтисослаштирилган мактаб очилган эди. У Тошкент шаҳрида фаолият юритяпти. Президентимиз бундай мактабларни ҳудудларда ҳам ташкил қилиш бўйича мутасаддиларга топшириқ берди.

Ҳозир тегишли ташкилотлар бу мактабларни ташкил этиш бўйича керакли чора-тадбирларни кўрмоқда. Агентлик ва Мухаммад ал-Хоразмий номидаги ихтисослаштирилган мактаб бу жараёнда ўз тажрибаси билан ўртоқлашишга тайёр.

Агентлик тасарруфидagi мактабларда ҳам ахборот технологияларини ўқитишни ривожлантириш ниятимиз бор. Жумладан, Мухаммад ал-Хоразмий номидаги ихтисослаштирилган мактабда барча ўқувчининг дастурлаш тилини ўрганиши учун тизимли ишлар бажарилади. Муассаса айни пайтда хорижийнинг EPAM ва Microsoft компаниялари билан ҳамкорлик қилмоқда.

EPAM компанияси ўқитувчиларнинг ахборот технологиялари бўйича малакасини ошириш ва баҳолашга қаратилган бўлса, Microsoft компанияси билан "Hour of code" дастури доирасида ёшларни дастурлашга ўргатиш бўйича иш олиб борилади. Бундай ҳамкорлик бошқа компаниялар билан ҳам йўлга қўйилади ҳамда агентлик тизимидagi бошқа мактабларда ҳам жорий этилади.

— Пандемия туфайли таълим жараёнининг онлайн тизимга ўтказилгани агентлик тасарруфидagi таълим муассасалари ўқувчилари билимига қай даражада таъсир этади? Келгусида ўқувчилар билимида кузатилиши мумкин бўлган бўшлиқларни тўлдирishi бўйича бирор чора-тадбирлар белгиланганми?

— Коронавирус инфекциясининг тарқалиши ҳаёт тарзимиз, жумладан, ўқитиш тизимига ҳам талай ўзгартиришлар киритди. Онлайн таълим пандемия даврида фарзандларимизга билим беришнинг асосий воситасига айланди. Бундай шароитда таълим беришнинг бошқа оптимал йўли йўқ эди, зеримизда.

Ҳозир пандемия туфайли видеодарслардан хорижий мамлакатларда ҳам кенг фойдаланилмоқда. Мисол учун, YouTube ёки таълим сайтларига кирсангиз, турли мавзулардаги видеодарслар мавжуд. Улар ёрдамида билим олиш, дастурлашнинг ёки чет тилини ўрганиш мумкин. Айни пайтда фарзандларимизга мустақил билим олиш кўникмаси етишмапти. Улар мустақил билим олиши ва маълумот қидириши ўрганиши керак.

Тизимимиздаги таълим муассасаларида ҳам ҳозир таълим онлайн олиб боришмоқда. Ўқитувчиларимиз ўқувчиларнинг пушта билим олишини қатъий назорат қилапти. Педагоглар фарзандларимизга ўзлаштиришга қўйналган мавзулар бўйича қўшимча тушувча бериш ҳамда қўмаклашишга доим тайёр.

Анъанавий таълим тизимига ўтганимиздан кейин ўқувчиларнинг билими яна бир баҳоланади. Қўшимча дарслар ёрдамида билимда кузатиш бўшлиқлар тўлдирилади.

— Ўзбекистон Учинчи Ренессанс бў-

сағасида экани ҳақида кўп айтиляпти. Янги даврда мамлакатимиз илм-фанни юқори босқичга олиб чиқаётган бўлгуси олимлар, замонавий мутахассислар, шубҳасиз, агентлик тасарруфидagi таълим масканларидан чиқиши кўтиляпти. Бу мақсадга эришиш учун Президент, ижод ва ихтисослаштирилган мактаблардаги ўқитиш жараёнига қандай янги технология ёки методлар жорий этилиши режалаштирилган?

— Президентимиз байрам нутқида "Янги Ўзбекистон остонаси мактабдан бошланади" деган ғояни ҳар биримиз ўзимиз учун шир қилиб олишимиз зарурлигини таъкидлади. Бу бежиз эмас. Қайд этганингиздек, янги даврда мамлакатимиз илм-фанини юқори босқичга олиб чиқаётган бўлгуси олимлар, замонавий мутахассислар ва дунё илм-фани ривожига салмоқли ҳисса қўшган болаларимизга муносиб авлодни тарбиялаш бўйича агентлик бир неча йўналишда иш олиб бормоқда.

Жумладан, Президент мактабларидаги таълим дастурларини ўқитишнинг фанлараро ёндашувига — интеграциялашувига асосланиб, ўқувчилар эгаллаган билимларни баҳолашнинг замонавий услубларини амалга ошириш жорий эди. Келгусида Президент мактабларида фаолият юритаётган хорижий ҳамда маҳаллий ўқитувчилар иштирокида ўқувчиларнинг эгаллаган билим, малака ва кўникмаларини ҳаётга татбиқ этиш имконини бера оладиган миллий ўқув дастурини яратиш ва такомиллаштириш ниятимиз бор.

2020-2021 ўқув йилида ўқув фанларининг сони ўртача 11 тагача камайтирилди. Бир-бири билан узвий боғлиқ бўлган фанлар ўзаро интеграциялаштирилиб, ўқув фанларининг сони оптималлаштирилмоқда. Натижада ўқувчиларга ортқича юкламанинг олди олинди.

Баҳолаш тизими шаффофлигини таъминлаш ҳамда баҳо учун ўқиш тушунчасини йўқотишга ҳаракат қилиямиз. Шу мақсадда STEM фанларида мавжуд бўлганидек, маҳаллий фанлардан ҳам қучли ва самарали назорат ишлари базаси яратилмоқда. Бу жараёнда болаларнинг билимини баҳолашда ҳар бир ўқувчига индивидуал ёндашиш учун жорий (қўнлик) баҳолаш ва рейтинг тизимидан воз келишмоқда. Ўғил-қизларнинг чораклик баҳолари жорий ва оралик назорат ишлари натижаларига асосланиб чиқарилади. Шунингдек, фоизларда ифодаланади. Натижада A-Level, IGCSE ва давлат имтиҳонларини топшириш бўйича тажрибаси ошади.

Президент мактабларида STEM йўналишидаги фанларни ўқитиш учун маҳаллий ўқитувчиларнинг кўникма ва малакаларини ошириш мақсадида чет эллик ўқитувчилар томонидан мунтазам касбий ривожлантириш дарслари олиб борилади.

Ўқувчиларнинг ҳар томонлама ривожланиши учун қулай шарт-шароит яратиш, шу жумладан, барча усунчалар билан жиҳозланган лабораториялар ташкил этиш бораидаги сазй-ҳаракатларни давом эттирамиз.

Ўқувчиларимизда ижодий ва танқидий фикрлаш кўникмаларини ривожлантириш, STEM фанларини хориж тажрибаси асосида ўқитиш тизимини такомиллаштириш, режалаштиришимиз. Бунинг асосида тахлилий кўникмалар, танқидий фикрлаш қобилияти, эгалланган билимларни амалда қўллаш лаёқатларини шакллантиришга қаратилган STEAM фанларини ўқитиш методикаси таълим муассасалари шарт-шароитларига мослаштирилади.

Президент, ижод ва ихтисослаштирилган мактабларни ривожлантириш агентлиги ҳамда "Эл-юрт умиди" жағмамаси ўртасида ҳамкорлик тўғрисидаги меморандум имзоланди. Ҳужжат доирасида агентлик ҳодимлари ривожланган мамлакатларда малака ошириш, тизимда фаолият юритувчи ўқитувчилар эса қисқа муддатли стажировкаларда билим ва кўникмаларини ошириш имкониятига эга бўлади.

"Янги Ўзбекистон" мухбири Хайридинмурод АБУЛҲАЙЗОВ суҳбатлашди.

Миллат фидойилари

Юрт озодлиги ва халқ бахт-саодати йўлида жонини фидо қилган буюк зотларни эъозлаш, уларнинг илмий-маърифий, адабий-бадий мероси беқиёс аҳамиятини муносиб эътироф этиш ҳамда келгуси авлодларга етказиш муқаддас қадрият саналади.

БУЮК ХИЗМАТЛАРНИНГ МУНОСИБ ЭЪТИРОФИ

Худойберди ҲАҚНАЗАРОВ, Миллий гвардия Ҳарбий-техник институти доценти, тарих фанлари бўйича фалсафа доктори

Давлатимиз раҳбарининг 1 октябрь — Ўқитувчи ва мураббийлар кўни муносабати билан Ватанимиз истиқлоли, халқимизнинг озодлиги, обод ва фаровон ҳаётини таъминлаш йўлида фидокорлик кўрсатиб, миллий таълим ва тарбия тизимини яратишга беқиёс ҳисса қўшган Абдулла Авлоний, Маҳмудхўжа Бехбудий ва Мунавварқори Абдурашидхоновни **“Буюк хизматлари учун”** ордени билан тақдирланганини мазийда қилинган буюк хизматларнинг бугунги давр учун муносиб ҳиссасига берилган муқофот сифатида баҳолаш мумкин.

Президентимиз Олий Мажлисга Мурожаатномасида 2020 йилда халқимиз тарихининг мураккаб давларида маърифат машъаласини баянлаб кўтариб чиққан улғў аллома ва жамоат ар-боби Маҳмудхўжа Бехбудийнинг 145 йиллик таваллуд санаси кенг нишонланишини таъкидлаб, жадидалик ҳаракати, маърифатпарвар боболаримиз меросини чўқур ўрганишимиз, мазкур маънавий хазинани қанча кўп ўрган-сак, бугунги кунда ҳам бизни ташвишга солаётган жуда кўп саволларга тўғри жавоб топишимиз, бу бебаҳо бойлиқни фаол тарғиб этсак, халқимиз, айниқса, ёшларимиз бугунги тинч ва эркин ҳаётнинг қадрини англаб етишига алоҳида урғу бериб ўтганди. Илм-фан, маърифат бобида ренессанс яратган жадиdlар мероси, таълим-тарбия борасидаги савий-ҳаракатлари бугун глобал аҳамиятга эга бўлган кўплаб муаммоларни бир аср олдин ҳис эга олганларнинг дилолати ҳисобланади.

Буюк хизматлари муносиб эътироф этилган мутафаккирлар фаолияти бугунги замонавий таълим-тарбия тизими учун ҳам тамал тоши сифатида хизмат қилаётир. Бойси, уларнинг меҳнати на-фақат ёзган асарлари, балки миллат таълим-тарбияси, дунёвий билимларни муносиб эгаллаш сари олиб боришган хатти-ҳаракатларнинг амалий аҳамияти билан белгиланади. Мактаб барпо этишдан ўқувчилар саводини чиқаришгача, касб-хунар эгаллашдан олий маълумот олиб, мутахассис бўлиб етишишгача бўлган жараёнда бажариладиган ишларни шахсий масъулият сифатида қабул қилиб, миллатни саводли қилишдаги буюк хизматлари билан харақтерланади. Улар **“Илмдан бошқа нажот йўқ ва бўлиши ҳам мумкин эмас”**, деган ҳадиси шарифни ҳаётий эътиқод деб билиб, миллат келажагини фақатгина замонавий таълим-тарбия, дунёвий билим асосига-гина қуриш мумкинлигини исботлаганига бугунги кунимиз яққол гувоҳдир.

Маҳмудхўжа Бехбудийнинг “Самарқанд” газетасида эълон қилинган “Миллатлар қандай тараққий этарлар” мақо-ласида: “Ҳар бир миллатнинг уламеси, аҳли қалами, мутафаккири ўз миллати-нинг ояндаси (келажаги) учун йўл кўрса-тур, машварат берур, миллат алқоқининг ислохи учун панд ва насиҳат берур, мак-таб ва мадрасаларда дунё ва охиратда керак илм ва фан, таълим берарлар, китоб ва газет ила умматни муслихи (ислохи) учун баҳс ва муқолаамалар қи-лурлар”, деб таъкидлагани ўз замонида илм-маърифатга йўғрилган муштарак тарғибот эди.

Жадиdlар ёшларни илм-маърифат эгаллаши учун шарт-шароит яратишга ҳаракат қилар экан, аввало, бадавлат ҳомиёларнинг кўмагига таянган. Тўғри-роғи, бой кишиларнинг хоҳиш-иродаси илм-маърифатнинг кўлами ва даража-сини белгилаб берган. Шу боис, маъри-

фатпарварлар шахсий намуна орқали бу ҳаракат ривожига катта ҳисса қўшган. Ижтимоий-сиёсий таназзул, туш-қунлик, парижонлиқнинг асл сабаби илм-маърифатдан йироқлашув экани кўплаб жадиd арбоблари томонидан таъкидланган. Хусусан, Фитрат “Ҳақиқа-тан ҳам, тушқунлик ва хароблигимиз-нинг сабабларидан бири илмсизлик ва ҳаракатсизликдир”, деб алоҳида айтиб ўтган эди. Бунда илмсиз киши танбал, ҳаёт йўлидан адашган кимса сифатида таърифланиб, миллат ва ватан келажа-ғи учун зарар келтириши ифодаланган.

Абдулла Авлоний илмга таъриф бе-рар экан: “Илм деб ўқимак, ёзмаки яхши билмак, ҳар бир керакли нарсаларни ўр-ганмакни айтилур. Илм дунёнинг иззати, охиратнинг шарофатидур. Илм инсон учун гоят олий ва муқаддас бир фази-латдур”, деган. Илмсизлик мислсиз фо-жаи сифатида кўрилиб, илмсиз кишилар ота-онасига, қариндош-уруғига, ёр-дўс-тига, дин ва миллатига фойда келтири-ши ў ёқда турсин, ўзи учун ҳам зарурий бўлган амаллари бажара олмаслиги билдирилади. Жадиdlар мафкурасида инсоннинг бутун ҳаёти, саломатлиги, саодати, сарвати ва турмуши, ҳиммати ва ғайрати, дунё ва охирати илмга боғлиқ ҳолда кечиши изоҳланади.

Дарҳақиқат, илм билмаган нарсаларни билганлардан ўрганмоқдир. Му-навварқори Абдурашидхонов таъбири билан айтганда: “Илм — одамнинг зех-нини очар, ақлини ортирар, билмаган нарсаларини билдирур, дунёда бахтли ва иззатли қилур. Охиратда саодатли ва шарофатли қилур”.

Тарбия ёки ахлоқ илмига ҳам жадиd маърифатпарварлари ижодида кенг ўрин берилган. Авлонийнинг “Бола-нинг саломати ва саодати учун яхши тарбия қилмак, танини пок тутмак, ёш вақтидан маслагини тутатмак, яхши хулқларни ўргатмак, ёмон хулқлардан сақлаб ўсдурмақдир”, деган фикрлари ҳақиқатан ҳам ёшлар онгини бунёдкор ғоялар асосида тарбиялаш орқали кўп-лаб салбий иллатларнинг олди олини-шига ишорадир.

Маърифат фидойилари ўша давр жоҳил кимсаларининг туҳмат-малома-тларига дучор бўлди. Аввал чор ҳукумати, кейинчалик совет ҳукумати уларни айё-сиз қувғин ва қатагон қилди. Миллий ўй-ғонши ва тараққиёт эл-юртимиз учун ар-мон бўлиб қолди. Шу боис, уларнинг улғў номларини, буюк хизматларини муносиб эътироф этиш бугунги куннинг муқаддас вазифаси саналади. Нега деганда, бу фидойи ва жонқуяр зотлар бутун умрла-рини миллий ўйғониш ғоясига бағишлаб, ўлкани жаҳолат ва қолоқликдан олиб чиқиш, миллатимизни гафлат ботқоғи-дан қутқариш учун бор куч ва имконият-ларини сафарбар этди. Шу йўлда улар ўзларининг азиз жонларини ҳам қурбон қилди.

Сўнгги йилларда мамлакатимизда илм-фан ва тадқиқот ишларига қизиқиш чинакамига ошган, аввало, соҳага дав-лат сиёсати даражасида эътибор қара-тирилгани билан белгиланади. Бу борада “Илм-фан ва илмий фаолият тўғриси-да”ги қонун, Вазирлар Маҳкамасининг “Илм-фан ва таълим соҳасидаги давлат ташкилотларида илмий, илмий-педаго-гик ва меҳнат фаолияти билан шуғулла-нувчи илмий даражага эга ходимларга қўшимча ҳақ тўлаш тартиби тўғрисида”-ғи қарори илмий тадқиқотлари рағбат-лантиришда янги босқич бўлиб хизмат қилади.

Шундай экан, илм-фанни янада ра-вақ топтириш орқали ёшларни чўқур билим, юксак маънавият ва маданият эгаси этиб тарбиялаш олимлардан катта шикоят ва амалий натижадорлик талаб этади.

Санъат

ТЕАТР, ЭНГ АВВАЛО, ТАРБИЯ МАСКАНИДИР

ёхуд республика кўғирчоқ театрларининг анъанавий фестивалидан сўнг

Маданият вазирлиги ташаббуси билан ташкил этилган республика кўғирчоқ театрларининг анъанавий XII кўрик-фестивали яқинда ўз ишини якунлади. Фестиваллар одатда соҳада эришилган янги ижодий кашфиётларни намойиш этиш, шу билан бирга, галдаги вазифаларни аниқлаб олишда муҳим саналади. Шу маънода республика кўғирчоқ театрлари фестивали ҳақидаги хабар қанчалик қувончли бўлса, унинг онлайн шаклда ўтказилишини эшитиб таратдудланганлар ҳам бўлди. Жонли ижро ва жамоавий сезимга асосланган театр санъати учун бу шакл ноодатий эди. Бутун дунёда содир бўлаётган ҳолат томошабинни ҳам шароитга мослаштирди.

Дилфуза РАҲМАТУЛЛАЕВА, Ўзбекистон Фанлар академияси Санъатшунослик институти директори ўринбосари, санъатшунослик фанлари доктори, профессор

Фестиваль доирасида республикада фа-олият юритаётган 10 жамоа ўз спектакли билан иштирок этди. Намойиш этилган спек-такллар мавзуси ва жанри турлича. Одатда-гидек, эртак асосида яратилган асарлар кўп. Эртак воқеаларни замонавийлаштиришга, бугунги муаммоларни асар воқеаларига сингдириб, тарбиявий аҳамиятини кучайти-ришга интилишлар кўзга ташланди. Тарихий мавзуларни ўзлаштириш, мимтоз мероси саҳнада жонлантириш йўлидаги изланиш-лар қувонтирди. Ўзбек адабиёти намунала-ри қатори жаҳон адабиётига мурожаатлар бўлди. Спектакллар актёрларнинг жонли ижролари билан бойитилаётгани, бошлов-чилар чиқишлари билан тўлдирилаётгани бугунги ўзбек кўғирчоқ театрида ўзига хос услубий изланишлар кечаётганидан дало-лат. Эеро, айнан мана шу ҳолатлар саҳна ва томошабин ўртасидаги мулоқотга хизмат қилаётгани эътирофли.

Фестивални Ўзбек миллий кўғирчоқ те-атри жамоаси “Маша буви ёлган бугирсоқ” (муаллиф ва режиссёр Э.Орипова, рассом М.Рўзметова) спектакли билан очиб берди. Энг кичик томошабинлар учун мўлжаллан-ган ушбу спектакль рус эртаклари инсе-нировкаси асосида яратилган. Бу услубдан театр жамоаси кўп фойдаланади. Дуслик, ўзаро меҳр-оқибат ва оила қадр-қиммати ҳақида фикрлар илгари сурилган спектакль қисмлари пухта уйланган. Хусусан, асар воқеаларига томошабинни тайёрлашга йўналтирилган муқаддимада — уй фа-риштаси қиёфасидаги бошловчининг саҳна-ни томошага тайёрлаши ортқича тафсилот-лардан холи бўлиб, ўрнида қўлланилган. Шу маънода, актёрлар ҳаракати ва кўғирчоқлар ўртасидаги муносабатлар саҳна ва томоша зали ўртасидаги боғлиқлиқни жонлантириш-га хизмат қилган.

Ушбу йўналишдаги спектакллар сирасига Жиззах вилояти кўғирчоқ театрининг “Тила туёқли оху”, Бухоро вилояти кўғирчоқ те-атрининг “Сирли чашма”, Самарқанд вило-яти кўғирчоқ театрининг “Қулқоқ, бурун, дум” спектакллари ҳам киритиш мумкин. Ушбу спектаклларда сеҳр-жоду орқали мўъжиза руй берса-да, воқеалар реал ҳаётга яқин-лаштирилгани сабаб улардан бугунги кун нафаси сезилиб туради.

“Тилла туёқли оху” (муаллиф И.Жума-нов, режиссёр К.Исомова, рассом Л.Ганиев) спектакли Шарқ халқлари эртакларидаги

воқеаларни ёдга солади. Спектаклда бо-лалар характериға хос хислатлар бадий тарзда ҳайвонларга кўчирилган. Она таби-атда бўлган меҳр, уни асраб-авайлаш ғоя-си, болажонларни ҳайвонот оламиға ошно қилиш нияти асар тарбиявий аҳамиятини кучайтиради. Овчининг қизи ва тузоқча ту-шиб қолган оху ўртасидаги дўстона муноса-батлар сабаб воқеалар кечимининг ижобий тус олиши асар таъсир кучини оширади. Пухта ишланган диалоглар қисқа-лўндалиги билан эътиборли. Спектакль театрта ре-жиссёрнинг роли катта эканини яна бир бор тасдиқлади.

Бухоро вилояти кўғирчоқ театрининг “Сирли чашма” (Т.Аҳмад шеърйи достони асосида Гулчехрабону инсценировкаси, режиссёр Е.Вардашева, рассом С.Эрга-шев) спектакли безорилик, ёвузлик жаоз-си қолмаслиги ҳақида ҳикоя қилади. Асар бош қаҳрамони Жавлон тантқиқ бобосининг сўзларига қулқоқ солмайдиган қайсар бола. У эркалигидан меҳнатта бўйин эгмайди, атрофдаги табиятга, жониворларға доимо озор беради. Тош отиб қўшининг қанотини синдириди, тузоқ қўйиб мушукни қафасга солади. Мушукнинг уни озод қилишга сўраб ялғинишларига жавобан “менга дўст керакмас”, дейишида ҳам ундаги худбинлик буй кўрсатади. Айнан мана шу хислати уни табиятга ҳаёт бағишлаб турган чашма усти-га харсанг тош босиб, унинг қўзини ёпиб қў-йишига сабаб бўлади. Натигада озор қўрган жонзотлар уни жазолашни сўрайди. Ушбу илтижоларни тинлаган сеҳрли чашма Жав-лонни айикқа айлантириб қўяди. Воқеалар кечимида сувсизлик оқибатида жабр қўрган жонзотларнинг булқ қўзини очиб йўлидаги ҳаракатлари, тошни суришга қучлари ет-маслиги ва охир-оқибат айик қиёфасидаги Жавлоннинг ҳаракатлари сабаб булқ қў-зининг очилиши сюжетни ечим томон ета-клиди. Спектаклда илгари сурилган ғоя жажжи болажонларни табиятни севишга, жониворларни асрашга ва бобо-бувилари-нинг насиҳатларига қулқоқ туттишга ундайди. Шу ўринда декорацияда деталларнинг қў-лиги саҳнадаги кўғирчоқларнинг эркин ҳара-катиға тўсқинлик қилаётганини айтиб ўтиш ўринли.

Бола тарбиясида муҳим бўлган жихат-ларни бугунги кун воқеалари мисолида саҳнада гавдалатилган асарлар ҳам фес-тиваль кун тартибиде алоҳида ўрин тутди. Хусусан, Самарқанд вилояти кўғирчоқ те-атрининг “Қулқоқ, бурун, дум” (муаллиф А.Ка-раев, режиссёр А.Ниязов, рассом Н.Султо-нов) спектаклида кўркувини енга олмаган бола бошидан кечирган қизқарикчи воқеалар интерактив шаклда намоён бўлган. Спек-такль болаларнинг мард, жасур, қўрмас бўлиб югани етишида ота-оналар ўрни ва масъулияти хусусида уйлашга ундаши би-дан эътиборли. Бунда тўғри тарбиянинг аҳа-мияти ҳақидаги ғоя илгари сурилди.

Хоразм вилояти кўғирчоқ театрининг “Қалдирғоч ва майна” (Муаллиф М.Шодие-ва, режиссёр Г.Юсупова, рассом Ш.Ёкубов) асари панднома шаклида бўлиб, эртак томо-ша жанрида саҳналаштирилган. Спектакль ёт ғояларга берилмаслик ҳақида. Эзгулик ва ёвузлик ўртасидаги азалий зиддият-ли қаҳрамонлар ўртасидаги тўқнашувлар орқали ифодаланган. Асар бош қаҳрамони Қалдирғочбек “қора қучлар” — Майналар таъсирига тушиб қолади ва уларнинг алдо-ви туғайли ўзи туғилиб ўсган маконни тарк этади. Майналар қалдирғочнинг соддалиги-дан фойдаланиб, уни тўғри йўлдан адашти-риб, хавфу хатар исканжасига ташлаб қо-

чиб қолади. Мушук чангалига тушиб қолган Қалдирғочбек адашганини тушуниб етади ва ота-онасини ёрдамга қақиради. Уларнинг кўмағи билан мушук чангалидан қутулиб, туғилиб ўсган диёрига қайтади.

Табиат ва инсон, улар ўртасидаги му-носабатлар Қорақалпоқ давлат кўғирчоқ театрининг “Сахро Бембийи” (муаллиф А.Бегимова, режиссёр Қ.Қалилаев, рассом М.Бейгелдиев) спектаклида жонланган. Асарда ўз подасидан ажралиб, адашиб қол-ган сайёқ боласини инсон фарзанди асраб олади ва унга ғамхўрлик кўрсатади. Болақай сайёқча Бембийи деб ном беради ва уни пар-вариллаб, катта қилмоқчи бўлади. Сахрода сайёқ боласини топиб олганини сезган йи-гитчанинг дўстлари Бембийни ундан зўра-вонлик билан тортиб олмоқчи бўладилар. Жониворға меҳри тушиб, уни яхши қўриб қолгани боис, бутун вужуди билан Бембийни ҳимоя қилган болақайнинг хатти-ҳаракат-ларидан таъсирланган овчи сайёқларни бошқа отмасликка сўз бериб, унинг ўз ои-ласига қайтишига ёрдамлашади. Спектакль ижодкорларнинг турли оилаларда катта бўлаётган ҳар хил феълли болаларнинг та-биата муносабатини қиёслаб орқали тўғри йўлга чорлаш, табиятни асраб-авайлаш ва қадрлашга йўналтириш нияти шу маънода ўз ижобатини топан.

Анджон вилояти кўғирчоқ театри жамо-си ўз олдиға тарихий шахс образини яратиш вазифасини қўйиб, “Шерорак ёхуд Бобур ҳақида кисса” (муаллиф М.Рўзиев, режис-сёр Д.Шайхов, рассом А.Жабборова) спек-таклини яратган. Заҳириддин Муҳаммад Бобур адабий мероси, болалик дамлари акс этган спектакль ижодкорлари, аввало, томошабинлар аудиторияси имкониятлари ва қизиқишларини эътиборға олган. Бунда болаларнинг сеvimли қаҳрамонлари, ху-сусан, “Оловуддиннинг сеҳрли чирони” эр-тағидаги очқуз Жаъфар образи Абу Жоҳил тилмисолида, “Али бобо ва қирқ қароқчи” эр-тағидаги қароқчилардан бири Букри образида тасвирланади. Шу маънода шакл ва мазмун жихатдан эртакка яқин бўлган асар тарихий манбаларға таяниб яратилган. Воқеалар шоҳона сарой фониде, мусиқа кўрғилига ривожланади. “Йолғор” ривоятига келти-рилган хазиналар яширинган гор билан боғ-лиқ тафсилотлар асосий воқеалар тизимиға сингдирилган. Тўғри, асарда Бобур сиймоси ўзининг бутун буй-басти билан намоён бўл-майди, унинг жамиятдаги ўрни, буюклиги сабаблари ҳали тўзи очилмаган. Бироқ тан олиш лозим, томошабинга қичкилтидиган қиммларнинг вориси эканини таништириш бо-ришға интилишнинг ўзи таҳсинға лойиқ.

Фестиваль бадий-ғоявий юксак, катта фалсафий маъно ташувчи асарлар кўғир-чоқ театрлари репертуари учун ҳам муҳим бўлиб, уларнинг ўз томошабини мажху-д-лигини яна бир бор исботлади. Хусусан, Қашқадарь вилояти кўғирчоқ театри жамо-аси Алишер Навоийнинг “Лисон у-тайр” достонига мурожаат этар экан, жамиятда инсоннинг ўрни хусусида фикрлашга ундай-ди. “Қуш тили” спектаклида (Х.Расул ин-сценировкаси, режиссёр Ш.Юсупов, рассом М.Маматов) инсон қалбиде эзгулик ва ёву-злик уруғлари мажхудлиги, фақатгина эзгу фазилатлар ва соғлом фикр билан ёвуз тўғ-рулар устидан ғалаба қозониш мумкинлиги ғояси илгари сурилди. Асарда тилға олин-ган ғоя ва тушунчалар қушлар суҳбати орқа-ли ёш томошабинларға етказилди. Саҳ-нада Товус, Лочин, Бургут, Майна, Ҳўдхўд сингари қушларнинг суҳбатлари ва ҳара-катлари орқали ҳақиқатни англаш йўлидаги интилишлар ўзига хос услубда баён этила-ди. Касофат номли қуш тилмисолида вужуд-да мавжуд бўлган ҳасад ва разопат боқий эмаслиги, уни енгиш мумкинлиги кўрсати-лан. Шу маънода спектаклига инсон ўзини ва қалбини англаса, ҳар қандай фалокат ва қаҳиб ниятлар уни тарк этиши ва ору-сига етиши мумкинлиги ғояси сингдирилган. Асар хотимасидаги покланган қушларнинг бирлашувидан тарқиб топан Семурғ қуши сиймоси адолатнинг тантанаси бўлиб жа-ранглайди. Унинг тилидан янграган “Адо-латли шох ўзиниғиз” сўзлари Навоий даҳоси, ў кўтарган муаммолар асрлар ўтса-да, ўз қадрини йўқотмай, оҳори тўқилмай келаёт-ганиға ишора.

Миллий адабиётимизнинг бу каби но-дир намуналари саҳна санъатини янги

услубий изланишлар билан бойитишда муҳим омил эканини Сурхондарь вилояти кўғирчоқ театрининг “Қодирйи қулдирғанда...” (А.Қодирйи асарлари асосида Ш.Дўст-муҳаммад инсценировкаси, режиссёр Ш.Юсупов, рас-сом С.Ёдғоров) спектакли ҳам тасдиқлайди. Бу саҳна асарига адибнинг “Сав-догар”, “Қалвак Махсум”, “Тошпўлат тажан” сингари кичик ҳикоялари асос қилиб олинган. Мил-лий, халқона руҳдаги спектакль қарнай-сур-най, ногора садолари кўрғилида бошланиб, бошловчилар дастлаб, Абдулла Қодирйи ва унинг асарлари, хусусан, “Ғирвонлиқ Малла-бой” ҳикояси билан томошабини таништи-ради. Спектаклда масҳарабоз қиёфасидаги бошловчилар воқеаларни шарҳлаб бора-ди, шунингдек, сахналарни ўзаро боғлаб, томошаға завқ бағишлайди. Бир сўз билан айтганда, ёш томошабинларға ҳаёлолик, росттўйлик, меҳнатсеварлик ва илм олишға бўлган муҳаббатнинг шаклланишида мазкур спектакль аҳамиятли бўлиши шубҳасиз.

Фарғона вилояти кўғирчоқ театрининг “Тойчоқ” (муаллиф, режиссёр ва рассом С.Седуҳун) спектакли фестиваль топилма-си, кашфиёти бўлди, десак муболаға бўл-майди. “Тойчоқ” — муаллифлик спектакли. Асарда умумбашарйи ғўз ўзининг юксак профессионал ечимини топан. Спектакль муҳаббат меваси — тойчоқнинг дунёға келиши, унга ота-онанинг меҳри, оламини билиш ва англаш йўлидаги интилишлари билан бошланади. Бироқ унинг бу сурурли онлари узоққа қўзилмайди. Ота — жанго-вор тулпор қўшин йўлбошчиси сифатида душман билан бўлган жангда ҳалок бўлади. Онаси эса фарзандининг ҳаётини сақлаб қолиш учун бўрилар билан бўлган шафқат-сиз олишувда жон беради. Бундан беҳабар тойчоқ ақилларини излаб йўлга чиқади ва сафар давомида турли қийинчиликларға дуч келади. Охир-оқибат меҳрибон инсон-лар тойчоққа ғамхўрлик кўрсатиб, қарамон-ға олади.

Спектаклнинг барча компонентлари — драматургия, режиссура, сценография, му-сика, актёрлар ижросининг уйғунлиги асар муваффақиятини таъминлаган. Миллий матолардан яратилган қаҳрамонлар актёр-лар ҳаракатларида жонланиб, таъсирли саҳнавий қўрнишларни юзаға келтирди. Миллий ва замонавий созлар уйғунлигида ижро этилган қалбларни ларзаға соладиган қуйлар — буларнинг бари спектакль мух-итини яратиб, унга ҳаётийлик бағишлаган. Қаҳрамон тушиб қолган шароит, ундаги дра-матизм, лирик сахналар, инсонға хос хи-с-латларнинг жонзотлар ва табиятда ифода-ланиши сўзсиз тушунарли. Миллий колорит, халқона рух, бадий ечим талқини томоша-бинлари ҳам бефарқ қолдирмади.

Фестиваль доирасида “Янги давр Ўзбекистон кўғирчоқ театрлари: кеча, бу-гун, эртаға” деб номланган илмий-амалий анжуман доирасидаги чиқишларда мам-лакатимизда фаолият кўрсатаётган кўғир-чоқ театрларидаги ҳолат, сўнгги йилларда яратилаётган шароитлар, ютуқлар ҳақида тўққилланиб гапирганлар бўлди, шу билан бирга, театрлар репертуарини шаклланти-ришда мавжуд муаммолар тилға олинди. Драматургия, режиссура, сценография, актёрлар ижроси масалалари қизғин муно-зараларға сабаб бўлди. Навқирон мутахас-сисларни театрларға жалб этиш юзасидан мавжуд муаммолар ўртаға ташланди, улар-ни ҳал этиш бўйича тақлифлар киритилди. Кескин баҳс ва мунозаралар шаклида ўтган бу тадбир соҳада амалға оширилиши ло-зим бўлган ишларға мутасаддилар эътибо-рини қаратди.

Фестиваль кўғирчоқ театрларида ўзига хос ижодий жараён кетаётгани, қаерда янгиликка интилиш бўлса, ижодий муваффақиятлар, уллардан сўнг келадиган ижодий сурур, албат-та, жамоани янги зафарларға рухлантириши-ни яна бир бор исботлади. Бундан эса фақат томошабин ютади. Эеро, жамиятнинг эртанги кўни бўлган болалар театрлари ҳақида сўз борганда, улар катта ижтимоий аҳамият қос-этишини доим ёдда тутган маъқул. Чунки, те-атр, энг аввало, тарбия масканидир.